Бухы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНУУДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетамнай 1921 оной декабриин 21-hээ гарана | № 183 (16706) | 1984 оной августын 9, четверг | Сэн 3 мүнгэн.

ФЕРМЭ БҮХЭНДЭ—ЭЛБЭГ ТЭЖЭЭЛ

ҮБҺЭШЭД УРАГШАТАЙ

Хүрбын туршалга-үйлэдбэриин ажахыда (директор Ю. А. Жигалин, партбюрогой секретарь Н. Ф. Мартынов) ниитын адууhа малда тэжээл бэлэдхэлгын хүдэлмэри эмхитэйгээр ябуулагдажа байна. Витаминаар элбэг ногооной гурил татадаг агрегат түхэреэн сүүдхэ соо хүдэлгэгдэнэ.

Тиихэдэ үбhэ хуряалгада ажаллахаар гараhан 90 шахуу хүн дүрбэн бүлэг болон хубааранхай. Ажахыдахи партиина организациин 30 коммунистнуудай хахадынь сабшалан дээрэ ажаллажа байна. Гурбан звенодо партийно-комсомолой саг зуурын бүлэг байгуулагданхай. Бүлэгэй гэшүүд, хэнэйшье мэдэhээр, коллективэй үйлэдбэриин болон олонниитын байдалай, журам ба гуримай түлөө харюусаха хүсэн болоно бшуу.

Ажахын үбhэшэд hайнаар хүдэлжэ байна гэжэ хэлэхэ шухала. Мүнөө дүрбэн мянга шахуу центнер үбhэн hүрилэгдэнхэй, мянга гаран центнер витаминтай ногооной гурил татагданхай. Сабшалангай ургасашье hайн, гектарай 27 центнер болоно. Звенонуудай hүрилhэн үбhые арба хоноод лэ байхада тусхай комисси тушаан абадаг. Энэ дүнгөөр эрхим сэгнэлтэдэ хүртэhэн коллективэй хүндэлэлдэ ажалай алдар солын туг хиисхүүлэгдэнэ, мүнгэн шан барюулагдана.

Үбhэшэдэй звенонууд соохоо В. П. Зубакинай даадаг коллектив түрүүлнэ.

Б. ДУЛМАЖАПОВ.

Загарайн район.

СЕНАЖ ДАРАГДАНА

Сэлэнгын районой Кировэй нэрэмжэтэ совхозой хүдэлмэрилэгшэд жэл бүри ниитын адууhа малда хүсэд хүрэхэ үбhэ тэжээл бэлэдхэхэ талаар нилээд хүдэлмэри ябуулдаг гээшэ. Коммунист Николай Николаевич Буерачнын даадаг звеногойхид мүнөө хамтын подрядай гуримаар хүдэлжэ, үдэр бүри 200 шахуу тонно сенаж даража байна.

Ажахын дүршэлтэй механизатор Александр Иванович Михалев КСК-100 түхэлэй комбайнаар донник сабшажа, сенажда эльгээнэ. Автомашинын жолоошод Михаил Батушев, Сергей Константинов, Роман Улукшунов гэгшэд урилдан, поли траншейн хоорондо ногоо шэрэнэ.

Сенажай дарагдажа байhан траншей дээрэ тракторист Александр Геннадьевич Гросс К-700 түхэлэй трактораар асарhан тэжээлыень ехэл наринаар нягтаруулан дараха юм.

Тус ажахынхид сенаж дарахадаа тэрэнээ шанаржуулхын тула элдэбын химическэ зүйлнүүдые үргэнөөр хэрэглэнэ. Мүнөө эндэ дүн хамта 1000 тонно сенаж Доодо-Бүхэнэй hү hаалиин фермын дэргэдэ дарагдаад байна.

Манай корр.

НҮЛӨӨЛХЫ ҮҮРГЭЕЭ ШАНГАДХАХА

Тэжээл бэлэдхэлгэдэ предприяти, эмхи зургаануудай коллективүүдые, бүхы хүн зонине хабаадуулха талаар Оронгын сомоной, Селенгинскын поселково Соведүүдэй үүсхэлые манай Ивалгын поссоведэй харьяата коллективүүдэй гэшүүд, наhанайнгаа амаралтада байhан пенсионернүүд халуунаар дэмжээ юм.

Юрэнхыдөө, түрүүшынгээ жэл ябуулагдажа байhан хүдэлмэри бэшэ юм ааб даа. Урдашье жэлнүүдтэ манай Соведэй предприяти, организацинууд энэ халуун хаhала ажахынуудта туhа хүргэдэг байгаа юм. Бүхы коллективүүд бии байгаа арга нөөсэнүүдээ элсүүлэн, эбтэй эетэйгээр энэ хэрэгтэ хабаадаа hаа, горитой хэмжээнэй хүдэлмэри дүүргэжэ шадаха бшуу.

Соведэймнай харьяата 30-аад организаци, предприяти тоологдодог юм. Тэдээн соо техническэ талаараа хүсэтэй хүн зоноор олон предприятинууд бии. Мүн эхэнэрнүүд, пенсионернүүд, олоороо сабшалан дээрэ гарабал, нилээд юумэ хэжэрхихэ аргатай.

Жэшээнь, манай предприяти, организацинуудта 14,6 гектар талмай дээрэ овощ харууhалха даабари үгтэнхэй юм. Тэрэнэй 12 гектарайнь буртаг үбhэн түүгдээ, үлөөшыень hаяар түүжэ дүүргэхээ байнхай. Энэ хүдэлмэрине поссоведэй гүйсэдком шанга хиналта доро абанхай.

Мүнөө үбhэ тэжээл бэлэдхэлгэ түрүүшын ээлжээнэй зорилго болонхой. Бүри июниин 20-до Ивалгын туршалга-үйлэдбэриин ажахыда, эндэhээ холо бэшэхэнэ Сэлэнгын эрьедэ оршодог Колобки тосхоной «Сэлэнгэ» совхоздо тэжээл бэлэдхэлгэдэнь манай поселогой организацинуудай, бүхы хүн зоной зүгhөө туhаламжа үзүүлхэ тухай шиидхэбэри гүйсэдком абаа бэлэй. Тэрэ гэhэнhээ хойшо гүйсэдкомой гэшүүд, депутадууд, хүдөө ажахын талаар саг үргэлжын комиссиин гэшүүд, эдэбхитэд эмхидхэлэй горитой хүдэлмэри ябуулаа, тэжээл бэлэдхэлгэдэ предприяти, организацинуудай хэр зэргэ бэлдэжэ байhанине шалгаа.

Дүй дүршэлhөө хаража үзэхэдэ, буртаг ногоо түүхэ хэрэгтэшье, үбhэ хуряалгадашье адлил организацинууд шалгардаг. Жэшээнь, «Сэлэнгэ» совхоздо хүдэлдэг химизациин республиканска станциин коллектив илангаяа магтаалтай. Станциин начальник С. А. Бекетов, парторганизациин секретарь В. И. Антонова эмхидхэлэй талаар ехэ оролдолго гаргажа, үзүүлдэг туhаламжынгаа удха шанарые хүн зондоо ойлгуулжа шададаг. Гадна гэр байрын-коммунальна ажахын үйлэдбэриин управлени, гидромелиоративна техникум, кондитерска фабрика, 13-дахи СПТУ буртаг ногоо түүлгэдэ хэдэн удаа гараад, мүнөө үбhэндөө жэгдэрэн оронхой. 13-дахи СПТУ, гидромелиоративна техникум, ашаглалгын-мелиоративна участок өөhэдынгөө түсэб дүүргэхэhээ гадна техникэ, механизаторнуудые ажахынуудта эльгээдэг юм.

Үбhэ хуряалгада орохын урда тээ предприяти, эмхи зургаануудай хүтэлбэрилэгшэдые, партийна, комсомолой организацинуудай секретарьнарые гүйсэдкомдо суглуулжа, энэ хүдэлмэреэ ягаад эмхидхэхэ тухай асуудалаар зүблөө үнгэргөө hэмди. Тиихэдэ поссоведэй харьяата бүхы 6 тосхон hууринуудаар хүдөөгэй сходуud болоо.

Июлиин 19-дэ болоhон гүйсэдкомой заседани дээрэ үбhэ тэжээл бэлэдхэлгын ябаса тухай туршалга-үйлэдбэриин ажахын ахамад агроном Н. Н. Соболев, Н. Г. Богданов, «Сэлэнгэ» совхозой директорэй уялга дүүргэгшэ Г. И. Кожевников гэгшэд тоосоо hэн. Тэрэшэлэн шефскэ хүдэлмэридөө хайхарамжагүйгөөр хандаhан ветстанциин болон Ивалгын лесничествын хүтэлбэрилэгшэдые урижа, шанга эрилтэ табяабди.

Тиихэдэ поссоведэймнай газар дээрэ ажаhуудаг хубиин машина, мотоциклтай хүнүүд дүн хамта 9 тонно үбhэ сабшажа, тушааха уялгатай. Энээнэй хойноhоо мүн лэ хиналта табигдаа.

Энэ хэрэгтэ депутадуудай үүргэ нүлөөе дээшэлүүлгэдэ онсо анхарал хандуулнабди. Арадай hунгамалнууд ниитэ-политическэ, ажахын бүхы асуудалнуудта хамааралсаха эрхэтэй, уялгатайшье. Энээн тухай КПСС-эй ЦК-гай апрелиин (1984 он) Пленум тусгаар заабари үгөө hэмнай. Энээнhээ уламжалан, манайшье поссовет өөhэдынгөө бүридэлэй депутадуудай үүргэ дээшэлүүлхэ тухай хэмжээнүүдые хараалhан байгаа. Тиимэhээ эгээл мүнөө, энэ халуун хаhада тэдэнэйнгээ хүсые хэрэглэхэ аргатайбди. Урдань депутадуудай бүлэг постнууд зарим ушарта нэрээшье мүртэй ажал хэдэггүй байhан гэжэ мэдэрхэ хэрэгтэй. Иимэ заншалда эсэс табиха саг ерээ. Энэ үбhэ хуряалгын үедэ гүйсэдком депутадуудтай бодото хүдэлмэри ябуулха хүсэлэнтэй. Бүлэг, пост бүхэндэ тодорхой даабари үгтэhэн. Жэшээнь, ОПХ-гай Краснояровай отделениин луговод Г. С. Козулинай толгойлдог депутадуудай бүлэг үбhэ хуряалгын хүдэлмэрине эршэтэйгээр ябуулха хэрэгтэ горитой хубитаяа оруулна. Энэ отделениин Г. И. Шунковой звено ажахы соогоо эрхим дүн түйлажа ябана. Тиихэдээ Ключи тосхоной депутадуудай бүлэг (түрүүлэгшэнь поссоведэй депутат И. Н. Степанов) мүн лэ эдэбхи гаргана. Эндэхи үбhэшэд хуряалгын шанарта ехэ анхарал хандуулна.

Тэжээл бэлэдхэгшэдые соёлой талаар хангаха хэрэгые мүн лэ мартаагүйбди. Ивалгын соёлой байшангай агитбригадын ябаха тусхай график баталагдаа. Үбhэшэдэй hонирхомоор, хужарламаар программа бэлдэгдээ. Химизациин республиканска станциин уран hайханай коллективэй гэшүүд hайн дураараа концертнүүдтэ хабаададаг. Агитбригадатай хамта библиотекын хүдэлмэрилэгшэ Г. А. Лопухина, КБО-гой оёдолшон А. В. Бадмаева гэгшэд ябалсадаг.

Харюусалгатай энэ үелэ поселково совет, тэрэнэй гүйсэдком, депутадууд hаналаа табингүй hууха эрхэгүй. Ажахын хэрэгүүдтэ хүсэтэйгөөр нүлөөлжэ шадахаяа одоол мүнөө харуулха аргатайбди.

Н. ТЫКШЕЕВА,
Улаан-Үдыч районой Ивалгын поссоведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшын орлогшо.

ХАНИ ЁҺОНОЙ ХӨӨРЭЛДӨӨН

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй оборонын министр Советскэ Союзай Маршал Д. Ф. Устинов Йеменэй Арадай Демократическа Республикын оборонын министр бригадна генерал Салех Муслим Касемтэй августын 7-до уулзаба.

Али али талые hонирхуулhан асуудалнуудаар хани ёhоной хөөрэлдөөн болоо.

* * *

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй оборонын министр Советскэ Союзай Маршал Д. Ф. Устинов Иорданиин хашимитскэ королевствын зэбсэгтэ хүсэнүүдэй главна командалагша генерал-лейтенант Шериф Зейд Бен Шакертай августын 6-да уулзаба.

Али алининиень hонирхуулhан асуудалнуудаар хани ёhоной хөөрэлдөөн болобо. Уласхоорондын байдалай, тобшолон хэлэбэл, Дүтын Зүүн зүгэхи байдалай зарим асуудалнуудые Д. Ф. Устинов Зейд Бен Шакер хоёр хаража үзэhэн байна.

СССР-эй оборонын министрэй нэгэдэхи орлогшо Советскэ Союзай Маршал С. Л. Соколов, ГКЭС-эй түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо М. А. Сергейчик, бусад тусхай тушаалтад, мүн тэрэшэлэн Советскэ Союзhаа Иорданида байдаг элшэн сайд Р. Н. Нишанов болон Иорданиhаа СССР-тэ байдаг элшэн сайд Фалех Абдель Керим ат-Тавиль хөөрэлдөөндэ хабаадалсаhан байна.

(ТАСС.)

ХАРИЛСААМНАЙ БЭХИЖЭНЭ

Уласхоорондын мүнөөнэй түгшүүрилтэй байдалда СССР-эй ба Индиин хоорондохи хани ёhоной холбоон онсо удха шанартай боложо байнхай. Энэ холбоон эб найрамдал болон тогтонижонги байдал лаб хангадаг, манай оронуудай хоорондохи бүхы талын харилсаа холбоое хүгжөөлгэдэ туhа болодог юм гэжэ Москвада «Индиин уран hайханай бүтээлнүүд» гэhэн выставкын нээлтэ дээрэ энэ ороной парламентын гэшүүн Н. К. Бхатт мэдүүлбэ. Советскэ Союз болон Индиин Республикын хоорондо эб найрамдал, хани барисаан ба харилсаа холбоон тухай хэлсээндэ гар табигдаhаар 13 жэлэй ойдо, Индиин бэеэ даанхай байдалай 37 жэлэй ойдо зорюулагдаhан совет-индиин хани барисаанай hара энэ хэмжээ ябуулгаар августын 7-до Москвада эхилбэ. Индиhээ СССР-тэ байдаг элшэн сайд Нурул Хасан, Советскэ Союзай ханинар гэhэн бүлгэмэй ба Индиин-совет соёлой бүлгэмэй делегацинууд выставкын нээлтэ дээрэ байлсаба.

Һарын хэмжээн соо СССР-эй ВДНХ-да худалдаа-наймаанай промышленна выставкэ нээгдэхэ, ниислэлэй кинотеатрнуудта энэдхэг киногой долоон хоног үнгэргэгдэхэ, хоёр талын хабаадалгатай медицинскэ симпозиум болохо юм. Ороной элдэб хото городуудта хани барисаанай үдэшэнүүд, фотовыставкэнүүд, фольклорно ансамбльнуудай концертнүүд эмхидхэгдэжэ, хани барисаата ороной соёл болбосоролтой, түүхэтэй ба мүнөөнэй байдалтай үргэнөөр танилсаха арга боломжо совет хүнүүдтэ олгогдохо байна.

(ТАСС).

ХЭБЛЭГДЭН ГАРАБА

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, КПСС-эй МГК-гай нэгэдэхи секретарь В. В. Гришинэй шэлэгдэмэл статьянуудай болон үгэнүүдэй ном «Партийно-эмхидхэлэй болон үзэл сурталай хүдэлмэриин асуудалнууд» гэhэн нэрэтэйгээр хэблэгдэн гараба. КПСС-эй XXVI съездын hүүлээрхи үеын хэлэhэн үгэнүүд болон статьянууд тэрээндэ оруулагдаа юм.

КПСС-эй хүтэлбэрилхы, шэглүүлхы үүргые, тэрэнэй дотоодын болон гадаадын политикые, партийно-эмхидхэлэй хүдэлмэриин гол асуудалнуудаар Москвагай городской партийна организациин ажал ябуулгые харуулалга ном дотор гол hуури эзэлнэ. Партиин XXVI съездын болон КПСС-эй ЦК-гай июниин (1984 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдэй үндэhөөр үзэл сурталай, политическэ хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин асуудалнууд үргэнөөр харуулагдана.

Политическэ литературын хэблэлээр ном барлагдан гаргагдаба.

(ТАСС).

ХҮДӨӨГЭЙ АЖАЛШАДТАЙ БОЛОҺОН УУЛЗАЛГАНУУД

Хэблэлдэ мэдээсэгдэhэнэй ёhоор, КПСС-эй ЦК-гай секретарь нүхэр Н. И. Рыжков Ажалай Улаан Тугай орден Улаан-Үдэ хотодо барюулгада зорюулагдаhан баяр ёhололдо хабаадалсаа. Промышленна хэдэн предприятинуудые, соёлой эмхи зургаануудые ябажа хараhан, Байгал-Амарай түмэр замай барилгада ошоhон, Улаан-Үдэ, Северобайкальск хотонуудай хүдэлмэришэдтэй, мэргэжэлтэдтэй тэрэ уулзаhан байна.

Нүхэр Н. И. Рыжков августын 6-да Улаан-Үдын районой «Маяк» колхоздо хүрэбэ. Энэ нютагайхид хүндэтэ айлшанаа хуушанай ород заншалай гуримаар хилээмэ, дабhа барижа угтаа.

Нүхэр Н. И. Рыжков таряалангаар ябаhан, сагай уларилай хүндэ хүшэр эрхэ байдалда ороохо таряанай, огородой эдеэнэй ургаса дээшэлүүлгын арга боломжонууд болон ажахын хүгжэлтөөр hонирхоhон байна.

Тус колхозой түрүүлэгшэ Д. П. Болонев ажахын экономикын байдалые тодорхойлон харуулаа, мал ажалай ба газар таряалангай хүгжэлтын саашанхи хараа бодол тушаа хөөрэжэ үгөө.

Ажахыдамнай 2 мянга гаран эбэртэ бодо мал, 7600 хонин, 2 мянган гахай, 225 адуун бии гэжэ КПСС-эй ЦК-гай секретарь Н. И. Рыжковто колхозой ахамад зоотехник, СССР-эй Верховно Соведэй депутат А. А. Денисова хөөрэбэ.

Мал бүлэгөөрнь харууhалгын түрүү онол арга эндэ нэбтэрүүлэгдэнхэй. Энэнэй ашаар 100 үнеэ нэгэ hаалишанда даалгамаар юм. Десятниковай hү hаалиин комплексын 220 үнеэдые гурбан оператор харууhална. Һүтэй үнеэдые үсхэбэрилхэ, мүн хонин ажалда искусственна аргаар үрэжүүлгэ ябуулха хэрэг, тугал болон хурьгадые тусхай гуримаар абажа тэнжээхэ арга ажахыда нэбтэрүүлэгдэнхэй. Үүлтэртэ үнеэдые үсхэбэрилхэ фермэ, hайн үүлтэрэй гахай үсхэбэрилхэ комплекс байгуулагданхай юм.

— Эрхэ байдалнай хүндэ. Гэбэшье колхоздо ажалша бүхэриг хүнүүд хүдэлдэг, — гэжэ тэрэ хэлээ, — табан жэлэй түсэбтэ даабаринууд саг үргэлжэ дүүргэгдэдэг.

— Хүдэлхэ хүнүүд хүрэдэг гээшэ гү?—гэжэ Николай Иванович асууба. — Хүнүүд хүдөөгэй hууринда үлэнэ гээшэ гү даа?

— Хүн зон үлэдэг. Бүхы ажал хэхэ хүсэн бии. Соёлой, ажаhуудалай эрхэ байдал байгуулнабди. Гэр байрануудаар хангнабди. Тиихэдэ залуушуул дэрээбэнhээ гаража ошоногүй...

— Колхозникууд хэды цэнээн мүнгэ олоноб?

— Бараг, hайн түлөөhэтэй. Жэшээнь, hаалишад hарадаа 220—240 түхэриг абадаг, хонишод үшөөшье ехые.

Колхоздо хамтын подрядай хэр зэргэ бэелүүлэгдэжэ байhан тушаа нүхэр Н. И. Рыжков hонирхобо.

— Манда тогтонижоржо байна. Хүндэшэг ааб даа, тииhэ тиитэрээ ган гасуурай болоходо, колхозой гэшүүдэй 75 процент бригадна гуримда оронхой, — гэжэ нүхэр Болонев тайлбарилна.— Үбhэ хуряалга дээрэ түрүү онол аргаар хүдэлдэг бригаданууд ехэ амжалтатай ябана.

— Тиихэдээ хэрэгтнай бүтэсэтэй ха. Ажахыдатнай оньhон техникэ гүйсэд хүрэнэ гү? — гэжэ Николай Иванович асууба.

— Хүсэнхэй даа. Гар ажал үгы шахуу.

— Үбhэ хуряалгын комбайнууд үүргэеэ хэр дүүргэнэб?

— Эрхим машинанууд!

Тэрэшэлэн нүхэр Н. И. Рыжков колхозой экономикоор hонирхожо, хэдэн шухала асуудалнуудые табиhан байна.

Нүхэр Н. И. Рыжков колхозникуудта амжалтануудые хүсэhэн, онсолходо, тэжээл бэлэдхэлдэ анхаралаа хандуулхыень гүйhан байна.

Һүүлээрнь нүхэр Н. И. Рыжков БАСХНИЛ-ай Сибириин отделениин Буряадай эрдэм шэнжэлгын хүдөө ажахын институдай «Ивалгын» туршалга-үйлэдбэриин ажахыда хүрөө.

Энэ институдай директор Б. И. Николаев ажахын шэглэл тодорхойлжо харуулhан, шэнжэлгын ямар хүдэлмэринүүдэй бэелүүлэгдэжэ байhан тухай хөөрэhэн байна. Ургамалнуудай ямар шэнэ сортнуудай, ямар үүлтэрэй малай гаргагдаhан, мал ажал болон газар таряалан эрхилхэ ямар шэнэ технологиин ба онол аргануудай туршагдаhан, колхоз, совхозуудта дурадхагдаhан, тэдэнэй хэр зэргэ үйлэдбэридэ нэбтэрүүлэгдэжэ байhан тушаа тэрэ тоггоо.

Нүхэр Н. И. Рыжков ОПХ-гай таряалан хараhан, hүтэй үнеэдэй лабораторидо ошоhон, мэргэжэлтэдтэй, эрдэмэй хүдэлмэрилэгшэдтэй хөөрэлдэhэн байгаа.

Удаань нүхэр Н. И. Рыжков Ивалгын гунжадай комплексдо хүрэжэ, малшадтай уулзаба. Тиихэдээ тэдэнэй ажал хэрэгүүдээр, ажабайдалаар hонирхоhон байна.

КПСС-эй ЦК-гай секретарь Н. И. Рыжковтой КПСС-эй обкомой нэгэдэхи секретарь А. М. Беляков, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ В. Б. Саганов, партиин обкомой секретарь К. А. Албашеев ябалсаа.

И. КАЗАНЦЕВ,
И. ОЧИРОВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Н. И. Рыжков «Маяк» колхозой таряалан дээрэ; 2. Ивалгын туршалга-үйлэдбэриин ажахын түлөөлэгшэд хүндэтэ айлшадаа угтажа байна.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ШУДАРГЫ АЖАЛ

Үргэн ехэ дайдые эзэлhэн Маарагта гэжэ газарта «Победа» колхозой коммунист Даша-Нима Шагдарович Хандамаевай хүтэлбэрилдэг лугомелиоративна отряд үбhэ хуряалгаяа урагшатайгаар ябуулжа байнхай. Тус коллектив байгша ондо 7410 центнер үбhэ тэжээл бэлэдхэхэ ёhотой. Һүүлэй мэдээгээр, Хандамаевай отрядайхид 3800 центнер hайн шанартай үбhэ сомоод байна. Эды шэнээн үбhэ 350 гектар талмайhаа хуряажа шадаа.

Хоёрдохи жэлээ бригадна гуримаар хүдэлжэ байhан энэ отрядта бүтээсэ ехэтэйгээр ажалладаг хүн олон юм. Энэмнай нэн түрүүн баян дүршэлтэй косилкашан, коммунист Ц. Цыденов болоно. Тэрэнэй хүбүүн Цырен гурбадахи жэлээ мүн лэ косилкашанаар хүдэлнэ. Тиихэдэ Николай Мингалеев, Георгий Балаганский, Чимит Ешеев, Дарма-Базар Дашицыренов болон бусад hайнаар хүдэлнэ.

Т. ЖАНЧИПОВ.

Яруунын район.

РЕСПУБЛИКЫН РАЙОНУУДТА МАЛАЙ ТЭЖЭЭЛ БЭЛЭДХЭЛГЫН ЯБАСА ТУХАЙ

1984 оной июлиин 30-най мэдээн
(Түсэбэй дүүргэлтэ процентээр)

Районууд	Сабшагдаhаниинь	hүрилэгдэhэниинь	Сенаж	ногооной гурил	hабиа hамаа	мал бүхэндэ бэлэдхэгдэhэниинь (центнер тэжээлэй единицээр)
Баргажанай	24	23	4	14	16	1,1
Баунтын	6	2	—	—	—	0,1
Бэшүүрэй	30	23	2	22	31	1,1
Зэдын	8	3	—	12	74	0,1
Яруунын	18	5	1	21	13	0,3
Загарайн	20	16	43	17	50	1,7
Захааминай	12	4	13	12	92	0,3
Кабанскын	32	34	13	49	—	2,2
Хэжэнгын	28	16	34	25	42	1,5
Хурамхаанай	19	13	18	76	43	0,8
Хяагтын	27	21	0,8	12	34	0,6
Мухар-Шэбэрэй	21	21	—	18	123	0,8
Ахын	0,7	—	—	—	—	—
Прибайкалиин	22	32	16	30	—	2,5
Хойто-Байгалай	14	2	—	—	30	0,1
Сэлэнгын	17	11	26	14	32	0,8
Түнхэнэй	12	7	8	41	23	0,4
Улаан-Үдын	22	29	19	19	54	1,6
Хоринн	24	16	31	30	120	1,1
Республика бүхыдөө	**20**	**14**	**15**	**22**	**50**	**0,8**

УРГАСА ХУРЯАЛГЫЕ ЭМХИТЭЙ ҺАЙНААР

Ургаса түргөөр хуряаха гээшэ тэрэниие гээлтэ хоролтодо оруулхагүй гэhэн удхатай юм. Ороной олохон районуудай таряашад энэ гуримые баримтална.

Жэшээлбэл, хуряалга-зөөлгын хүдэлмэриие шамдуу түргэнөөр ябуулhанай ашаар Кубаниин зарим ажахынууд гектар бүриhөө 40 центнерhээ дээшэ ороохо суглуулна, тоогуудта ороохо зөөхэ хүдэлмэри эмхитэйгээр ябуулна. Эндэhээ 2 миллионhоо дээшэ тонно ороохоной гүрэнэй амбаарта оруулагдаад байhаниинь дэмы бэшэ. Тиихэдээ шэлдэн хатуу сортын шэниисэ гол түлэб тушаагдана.

Кубаниин агропромой ажалшад хэмжээ ябуулгануудые абаhанай ашаар, иимэ хурдадхалга түйлана. Эндэ бүхы техникэ хуряалга-зөөлгын комплекснууд ба отрядуудта хамтаруулаад, түхэреэн сүүдхэ соо хүдэлгэгдэнэ. Эндэ ороохо хадалгада үргэн абасатай агрегадуудые хэрэглэhэниинь баhал шухала. Ороохо үлөөдэhэгүйгөөр хуряалгын арга технологи дэлгэрүүлэгдэнэ.

Ставрополиин таряашад бии байгаа нөөсэнүүд болон арга боломжонуудаа шадамараар хэрэглэнэ. Тэндэхи олохон колхоз, совхозууд ороохо хадалгые арбаад үдэртэ дүүргэhэн байна. Бусад зарим хизаарнуудай ороохоной полинууд дээрэ хуряалгын хүдэлмэри баhал эмхитэй hайнаар ябуулагдана. Хаа хаанагүй түрүүшүүлэй жэшээе халан абаха хэрэгтэй.

СССР-эй ЦСУ-гай июлиин 23-най мэдээнүүдэй ёhоор, ургаса хуряалгын эхинhээ хойшо орон дотор 24,6 миллион гектар талмайн ороохото ба ороохото-бобово ургамалнууд хадагдаад, 20 миллион гектар талмайн ороохон сохигдоод байба.

Зарим нэгэ хүдэлмэриие жиирэй гэжэ тоолонгүй, полиин хүдэлмэриие үргэлжэдэнь ябуулдаг газарта зүйтэй зүб юумэ хэнэ. Тиихэдэ Украинын, Молдавиин зарим ажахынууд тушаа иигэжэ хэлэмээр бэшэ. Тэдэнэр hолоомо хуряалгые удааруулна. Энэ талаар Узбекистандахи хэрэг байдал илангаяа муу. Эндэ хэдэн үдэрэй саада тээ намарай ороохото ургамагнууд хадагдажа дүүргэгдэhэн аад, мүнөө болотор hолоомо суглуулга эмхидхэгдэнэгүй.

Ороохо хуряалгатай нэгэн зэргэ үбhэ тэжээл бэлэдхэхэ хүдэлмэри ябуулагдана. СССР-эй ЦСУ-гай июлиин 23-най мэдээнүүдэй ёhоор, 56,4 миллион гектар талмайн таримал ба хээрын ногоон сабшагдаад байба.

Һүүлшын долоон хоног үбhэ бэлэдхэгшэдтэ илангаяа амжалтатай байба. 1982—83 онуудайхида орходоо ниитын малда үбhэ тэжээл ехээр бэлэдхэгдэбэ.

Россиин Федерациин, Казахстанай, Белорусиин, бусад республикануудай олохон ажахынууд үбhэ бэлэдхэлгэдэ эрхимлэнэ. Армениин таряашад тэжээлэй полинууд дээрэхи хүдэлмэреэ эли бодо hайжаруулаа.

Ажахын тоосооной, хамтын подрядай арга боломжонуудые ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэhэниинь эндэ ехэ үүргэ дүүргэнэ. Үбhэ ябталха, тэрэниие үлеэлгэжэ хатааха мэтын үбhэ тэжээл бэлэдхэхэ түрүү аргануудые ургаса хуряалгада хабаадагшад бүри эдэбхитэйгээр хэрэглэдэг болоо.

ТАСС-ай корр.

ШАГНАЛ

Республикын арадай хиналтын зургаануудта олон жэлдэ аша үрэтэйгөөр хүдэлhэнэйнгээ түлөө, түрэhөөр 60 наhа гүйсэhэнтэйнь дашарамдуулан, Буряадай АССР-эй Арадай хиналтын комитедэй инспектор Михаил Петрович **Полонов** Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнагдаба.

* * *

Удаан саг соо үнэн сэхээр хүдэлhэнэйнгөө, ниитын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадаhанайнгаа түлөө, түрэhөөр 60 жэлэй ойтой дашарамдуулан «Бурятавтотранс» гэжэ территориальна нэгэдэлэй ашаанай 3-дахи автотранспортна предприятиин начальнигай кадрнууд болон хүмүүжүүлгын талаар орлогшо **Трофим Матвеевич Маслов Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнагдаа.**

ХҮМҮҮЖҮҮЛГЫН ХҮДЭЛМЭРИИЕ

—КОМПЛЕКСНО ГУРИМААР

БҮХЫ ХҮСЭЕЭ ЭЛСҮҮЛХЭ

Байгша оной тэжээл бэлэдхэлгын урда тээ совхоздомнай үнгэрһэн партийна хамтын суглаан дээрэ бэеэ хараад, һанаа амар һууһан хүнүүд үгы һэн. Залуушуулһаа эхилээд пенсионернүүд хүрэтэр, механизаторнууд, хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд — булта энэ хөөрэлдөөндэ эдэбхитэйгээр хабаадаһан юм. Тиигээгүйдэмнайшье аргагүй бшуу. Шухала энэ хүдэлмэриие эмхитэйгээр үнгэргэжэ, адууһа малдаа элбэг хүрэхэ тэжээл нөөсэлжэ шадабал, үбэлжэлгын үедэ һанаа зоборигүй ха юм.

Байгша оной ногооной ургаса һанаһанда хүрэнэгүй. Тиимэһээ ургажа гараһан бүхы юумэеэ богони болзорто, гээлтэ хоролтогүйгөөр хуряажа абаха хэрэгтэй гэжэ суута луговод, звеное даагша А. Г. Цыремпилов суглаан дээрэ хэлэһэн байна. Жэжэ звенонуудые эмхидхээд, таряалангай захаархи ногоо, халаахай гэхэ мэтые дууһан абаха шухала.

Малшадта үбһэ сабшаха даабари үгэхэ хэрэгтэй гэжэ 2-дохи отделениие эрхилэгшэ В. П. Собенников дурадхаа һэн. Тиигээд даабари үгөөд, мартажархиха бэшэ, харин дүүргэлтыень һүүлдэ заабол шалгаха. Коммунистнуудай оруулһан дурадхалнуудые согсолоод, иимэ хоёр асуудалнуудта онсо анхарал хандуулха гэжэ суглаан шиидхэһэн байна. Нэгэдэхеэр, үбһэ тэжээл хуряалгын, үйлэдбэрилгын шэнэ техникэ (КСК-100 түхэлэй комбайн, АВМ-1,5 гэхэ мэтэ) ашаглажа, техническэ харууһалга, хангалга һайнаар ябуулһанай ашаар тэрэнээ һаадгүй хүдэлгэнэ. Хоёрдохёор, сенаж, силос дараха технологи нариин сахижа, мочевинэ, дабһан гэхэ мэтэ нэмэлтэ холисотойгоор шанаржуулха юм.

Эдэ асуудалнуудаар коммунистнуудай һанаата болоһониинь ойлгосотой. Сагай уларилай таарамжагүйһөө ургасын бага байһан тула хуряажа абаһан бүхы тэжээлээ һайн шанартайгаар нөөсэлхэ уялгатайбди. Тиихэдэ нёдондоной үбэлжэлгын зарим тэды дүнгүүдые хараада абаха шухала. Юуб гэхэдэ, муу шанартай тэжээлтэй үбэлжэлгэдэ ороһонһоо мал ажалнай хохидолдо ороно ха юм. Жэшээнь, нёдондо тусхай холисонуудые нэмэнгүй, зохихо болзор сахингүй, унжагайруулжа дараһан сенажай горитой хубинь гутажа муудаа һэн. Байгша ондо энэ алдуугаа дабтажа болохогүй.

Партийна суглаанайнгаа шиидхэбэри дүүргэн, звено бүхэнэй хүдэлмэриин түлөө харюусалгата нюурнууд — партбюро, дирекциин гэшүүд, мэргэжэлтэд томилогдоо юм.

Пенсионернүүдһээ бүридэһэн гар хажууршадай хоёр звено болон комсомол-залуушуулай нэгэ звено байгуулагдаад, косилкын ябахагүй газарай ногоо сабшажа байнхай. Тэдэниие хажуур, тармуур, аса гэхэ мэтэ зэр зэмсэгүүдээр һаадгүй хангаха талаар хэмжээнүүд абтаа.

Һүрилэгдэһэн үбһэ тушаажа абаха комисси хүдэлжэ байнхай. Үбһөө тушаажа үгэһэнэйнь һүүлээр, илаһан звенодо шангууд барюулагдаха болоно. Силос, сенаж даралгын үедэ зоотехник-мэргэжэлтэд нүхэн бүхэн дээрэнь байлсажа, шанарай, технологи сахилгын хойноһоо шанга хиналта бэелүүлнэ.

Техникын һаадгүй хүдэлмэри хангахын тула звено бүхэндэ туһаламжа үзүүлхээр инженернүүд томилогдоо. Тэдэнэй абадаг салиин хүлһэниинь звеногой туйлаһан үрэ дүнгүүдһээ дулдыдаха юм. Автозаправщигууд, техническэ харууһалгын машинанууд ходо ябажа байха, гагналгын аппарадууд звенонуудаар хубаагдажа, наладчигууд табигдаа.

Мүнөө совхоздомнай оньһожоруулагдамал 5 звено үбһэ хуряалга дээрэ хүдэлнэ. Тэдэнэй нэгэниинь АВМ-дэ ногоо сабшажа үгэнэ. Бүхыдөө 77 хүн, 41 трактор, бусад техникэ хабаадуулагданхай.

Тэжээл бэлэдхэлгын эхинһээ манай ажалшад эршэтэйгээр хүдэлжэ, муу бэшэ дүнгүүдые туйлаа. Июлиин 7-һоо үбһэндөө ороо һэмди. Эгээл һайн шанартай эртын ногоо ехээр сабшажа абахые оролдонобди.

Мүрысөөнэй дүнгүүд табан хоног бүхэндэ согсологдоно. Энэ үе соо А. Цыремпиловэй, В. Кышиктуевай, Н. Колесниковэй, Б. Гармаевай звенонууд эрхимлэжэ, мүрысөөнэй дүримэй ёһоор, вымпелнүүдээр шагнагдаһан байха юм. Табан хоног соо 1000 центнер үбһэ һайн шанартайгаар хуряажа абаа һаа, звенодо эрьс хонин үгтэдэг гээшэ. Үбһэ хуряалгын эсэсэй дүнгөөр даабаряа бүхыдэнь дүүргэһыень, һүрилэгдэһэн үбһэнэй шанарые хараада абан, тэжээл бэлэдхэгшэдтэ нэмэлтэ түлөөһэн хубаагдаха болоно.

Үбһэнэй шанарые саг дары эндээ шалгажа байхын тула экспресс-лаборатори байгуулагданхай. Тэрэшэлэн шанарыень бүри һайнаар тодорхойлхын тула һүри бүхэнһөө абтаһан үбһэнэй барсанууд Ивалгын агрохимлаборатори эльгээгдэхэ. Энээнһээ уламжалан, жэшээнь, 1-дэхи классай центнер бүхэнэй түлөө 10 мүнгэн нэмэгдэжэ түлэгдэхэ. 1000 центнер тиимэ үбһэтэй байбал, энэмнай бүхыдөө 100 түхэриг болобо ха юм.

Совхозоймнай партбюро, дирекци, профком мүрысөөнэй гурим, ажалай түлөөһэ зохидоор табиха гэжэ оролдоһон байгаа. Үбһэндэ орожо байха үедэ партбюро, дирекци, профкомой түлөөлэгшэд, мэргэжэлтэд бүхы звенонуудаар ябажа, суглаануудые үнгэргэһэн, тэндэ хүнүүдые мүрысөөнэй дүримүүдтэй гүйсэд танилсуулһан, социалис уялгануудые абхуулһан байна.

Үбһэшэдэй байрануудые харуулан ойлгуулха зүйлнүүдээр шэмэглэхэ талаар хүдэлмэри ябуулагдаа. Тэдэнэй ажаллаха, амарха эрхэ байдалые хангаха талаар бага бэшэ оролдолго гаргагдаа. Үбһэшэдэй ажал хүдэлмэри, амаралта тухай үдэр бүриин анхарал оролдолгые өөр дээрээ мэдэрхэдээ, тэдэмнай бүри урматайгаар хүдэлжэ, даабаринуудаа заабол дүүргэхын түлөө тэмсэнэ ха юм.

Бүхы совхоз соо үбһэ хуряалгын хэр зэргэ ябажа байһан тухай звенонуудые эрьеһэн хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд, эдэбхитэд мэдээсэжэ байдаг. Энэ хадаа социалис мүрысөөнэй дүнгүүдые олондо дэлгэрүүлжэ байха эрилтэдэ харюусана бшуу.

Үбһэ бэлэдхэлгын звенонуудта партийно-комсомолой саг зуурын бүлэгүүд байгуулагдажа, хүдэлмэридэнь һайн нүлөө үзүүлнэ. Партиин гэшүүд, агитаторнууд, политинформаторнууд, нэн түрүүн өөһэдөө эрхим ажалай үльгэр жэшээ харуулдаг гээшэ. Ниитынгээ даабаринуудта харюусалгатайгаар хандаха заншал хүн бүхэндэ хүмүүжүүлхые партийна организацимнай оролдон, тэдэниие дүүргэлтын хойноһоо саг үргэлжын хиналта бэелүүлжэ, шанга эрилтэ табидаг юм. Эдэ уялгануудаа гүйсэд дүүргэжэ шадаха эдэбхитэд манда бии гээшэ. Тэдэнэй нэгэниинь «Знание» бүлгэмэй эхин организациин лектор, һургуулиин багша Б. Б. Гонсоронов. Үбһэнэй эхилһэнһээ хойшо тэрэ звенонуудаар хэдэн дахин ябажа, лекци, хөөрэлдөөнүүдые үнгэргөө. Соёлой талаар хангалгые партбюро мартадаггүй. Соёлоймнай байшангай агитбригада (даагшань С. Дылгырова) үбһэшэдтэ айлшалжа, урма зориг түрүүлмэ, концерт наада харуулдаг байха юм.

Энэ үедэ партийна организацимнай шиидхэхэ асуудалнууд олон. Үйлэдбэридэ улам хүсэтэйгөөр нүлөөлхэ зорилготойгоор захиргаанай, мэргэжэлтэдэй үмэнэ шанга эрилтэнүүдые табижа, тус тус участогуудайнь хүдэлмэриин дүнгүүдэй түлөө харюусалгыень дээшэлүүлэн, эрхилдэг ажал ябуулгыень ходо шалгажа байдаг гээшэбди.

Байгша ондо манай Оронгын сомоной Советэй харьяата ажахынуудтаа туһаламжа үзүүлхэ талаар үүсхэл гаргаһаниинь мэдээжэ. Энэ туһаламжынь хүлеэгээд һууха бэшэ, харин сомсоведтэй нягта холбоотойгоор хүдэлжэ, өөрынгөө зүгһөө шефүүдтэ һайн эрхэ байдал хангаха уялгатайбди.

М. САЛОМАТИНА,
Улаан-Үдын районой Оронгын совхозой партбюрогой секретариин орлогшо.

КПСС-эй обкомдо, республикын Министрнүүдэй Советтэ, облпрофсоведтэ болон ВЛКСМ-эй обкомдо

1983-84 ОНУУДАЙ МАЛАЙ ҮБЭЛЖЭЛГЫН ҮЕДЭ МАЛШАДАЙ ДУНДА СОЦИАЛИС МҮРЫСӨӨ ДЭЛГЭРҮҮЛХЭ ТАЛААР УЛААН БУЛАНГУУДАЙ ХҮДЭЛМЭРИИН РЕСПУБЛИКАНСКА ХАРАЛГА-КОНКУРСЫН ДҮНГҮҮД ТУХАЙ

КПСС-эй обкомой бюрогой, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Советэй, облпрофсоведэй ба ВЛКСМ-эй обкомой 1983 оной октябриин 19-нэй тогтоолой ёһоор 1983 — 1984 онуудай малай үбэлжэлгын үедэ малшадай дунда социалис мүрысөө дэлгэрүүлхэ талаар улаан булангуудай ябуулһан хүдэлмэриин республиканска харалга-конкурсын дүнгүүдые хаража үзөөд, КПСС-эй обкомой бюро, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Совет, облпрофсовет болон ВЛКСМ-эй обком тусхай тогтоол баталан абаа.

Нэгэдэхи бүлэгтэ Загарайн районой «Гигант» колхозой һүнэй комплексын улаан буланда нэгэдэхи һуури олгогдожо, КПСС-эй обкомой, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Советэй, облпрофсоведэй болон ВЛКСМ-эй обкомой дамжуулгын Улаан туг, 250 түхэригэй телевизор ба 30 түхэригэй номууд, плакадууд барюулагдаха болобо.

Сэлэнгын районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой Булагай МТФ-эйн улаан булан хоёрдохи һуури эзэлжэ, дамжуулгын вымпелдэ хүртэхэ, 160 түхэригэй радиоприёмнигоор, 30 түхэригэй номууд болон плакадуудаар шагнагдаха болобо.

Түнхэнэй районой Түнхэнэй совхозой Могой-Горхоной һүһаалиин фермын улаан булан гурбадахи һуурида гаража, дамжуулгын вымпелдэ хүртэхэ, 100 түхэригэй радиоприёмнигоор ба 20 түхэригэй номууд ба плакадуудаар шагнагдаха болоо.

Баргажанай районой Шитханай совхозой нэгэдэхи һү һаалиин фермын, Хэжэнгын районой «Первомайский» совхозой Вознесеновкын фермын, Зэдын районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой Булагай фермын, Бэшүүрэй районой Хёлгын совхозой Доодо-Мангиртын фермын, Яруунын районой «Победа» колхозой Эгэтын фермын, Хяагтын районой Улаадайн совхозой Дунгын фермын, Мухар-Шэбэрэй районой «Коммунизм» колхозой Центральна фермын, Прибайкалиин районой Прибайкалиин совхозой Мостовско фермын, Улаан-Үдын районой «Восход» колхозой фермын, Захааминай районой «50 лет СССР» совхозой Центральна фермын, Кабанскын районой Байгал-Худариин совхозой Корсаковай һүнэй комплексын улаан булангууд КПСС-эй обкомой, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Советэй Хүндэлэлэй грамотаар болон 20 түхэригэй номуудаар ба плакадуудаар шагнагдаха болобо.

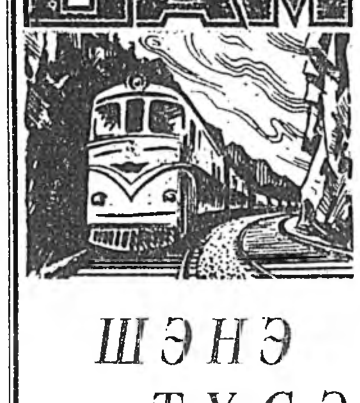
Хоёрдохи бүлэгтэ Улаан-Үдын районой мал шахалгын «Никольский» совхозой улаан буланда нэгэдэхи һуури үгтэжэ, дамжуулгын вымпелдэ, 150 түхэригэй радиоприёмнигто, 30 түхэригэй номууд болон плакадуудта хүртэхэ болобо.

Кабанскын районой «Шергинский» совхозой Красноярай гахайн фермын улаан буланда хоёрдохи һуури олгогдожо, дамжуулгын вымпелдэ хүртэхэ, 100 түхэригэй радиоприёмнигоор, 20 түхэригэй номууд болон плакадуудаар шагнагдаха болоо.

Улаан-Үдын районой Улаан-Үдын шубуунай фабрикын улаан булан гурбадахи һуурида гаража, КПСС-эй обкомой, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Советэй, Хүндэлэлэй грамотаар, 30 түхэригэй номуудаар болон плакадуудаар шагнагдаха болобо.

1983—1984 онуудай үбэлжэлгын үедэ түсэбтэ даабарияа болон социалис уялгануудаа амжалтатайгаар дүүргэһэн малай фермэнүүдэй улаан булангуудые һайн хүдэлмэриинь түлөө дипломуудаар тэмдэглэхыень Буряадай АССР-эй Хүдөө ажахын министерствэдэ даалгагдаа.

БАМ

ШЭНЭ ЖЭЛЭЙ ТҮСЭБӨӨР

Тоннельнэ 16-дахи отрядай коллектив үйлэдбэриин ашаг үрые, хүдэлмэриин шанарые эрид дээшэлүүлжэ, барилга хэхэ даабаряа хододоо үлүүлэн дүүргэхэ гэжэ һаналал оролдодог. Тус коллектив ехэнхи ажалаа бригадна подрядай гуримаар дүүргэжэ, үнэтэй материал арьбална. Мүн хүдэлмэриин минута бүхэниие ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэжэ, ажалай бүтээсые эридээр дээшэлүүлнэ, барилгын өөрынь үнэ сэнгые хямдаруулна.

— Бидэ бүхы ажалайнгаа 75 процентые бригадна подрядай гуримаар дүүргэнэбди. Шэнэ онол арга хэрэглэһэнэй ашаар Байгалай хойто эрьедэ дүрбэн тоннель малтаха даабаряа болзорһоонь холо урид дүүргээд, ханануудыень бетоноор бүхэлжэ байнабди. Хоёр тоннельнүүд бэлэн болонхой. Түмэр харгын рельс табижа, поезднуудые ябуулхань үлөө. Үшөө хоёр тоннелиин дотор талын хүдэлмэри хэгдэнэ. Жэлэй дүүрэтэр эдэ тоннельнүүдэй дотор талын хүдэлмэри дүүргэхэ хүсэлэнтэйбди. Байгалай хойто эрьеын тоннельнүүд саг болзортоо дүүргэгдэжэ ашаглалгада тушаагдаха, — гэжэ тоннельнэ 16-дахи отрядай начальник А. И. Подзарей хэлэнэ.

Нээрээшье, тус отрядай коллектив социалис мүрысөөндэ оло дахин илажа, КПСС-эй Буряадай обкомой, Министрнүүдэй Советэй, КПСС-эй Хойто Байгалай горкомой, «БАМтоннельстрой» управлениин дамжуулгын Улаан тугаар урмашуулагдаһан юм. Тэдэнэй нэрэ соло республикын Хүндэлэлэй самбарта бэшэгдэһэншье байха. Энэ түрүү коллектив туйлаһан амжалтануудаа улам арьбадхана. Һара, квартал бүриингөө даабари үлүүлжэ, «БАМтоннельстрой» управлениингээ коллектив дотор дэлгэрһэн мүрысөөндэ эрхимлэжэ ябана.

Байгша ондо тэдэнэр 1565 метр тоннель бетоноор бүхэлхэ даабаритай юм. Һүүлэй мэдээгээр 1700 метр тоннель бетоноор жэлэжэ бүхэлөөд байна гэхэ гү, али 1985 оной түсэбөөр хүдэлнэ. Арбан нэгэдэхи табан жэлэй туршада 35 миллион түхэригэй барилга хэхэ даабаритай аад бодото дээрээ 52 миллион түхэриг ашаглаад байна.

— Манай отрядай коллектив түрүү онол арга, оньһон техникэ зоримгойгоор үйлэдбэридэ нэбтэрүүлэн, эдэбхи үүсхэл гарган хүдэлһэн дээрэһээ гүрэнэй даабари дүүргэнэ, үлүүлэн дүүргэнэ. Бидэ БАМ-ай барилга түргэнөөр хэлсэжэ, КПСС-эй XXVI съездын, КПСС-эй ЦК-гай удаадахи Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлэлсэжэ байһандаа урма баяртайбди. Үшөөл һайн үрэ дүн туйлахын тула тэмсэнэбди, — гэжэ А. И. Подзарей хэлэнэ. Проходчигуудай үгэдэ үнэншэе.

ҮГЭНЬ БАТА

«Нижнеангарсктрансстрой» трестын түмэр замай саг зуурын отделениин коллектив БАМ-ай харгые ашаглажа, ехэ хэмжээнэй ашаа зөөдэг гээшэ. Тус коллектив локомотивуудай болон вагонуудай миин байха сагые хороожо, тэрэнэй эрьесые һайжаруулһанай ашаар һара, квартал бүриингөө даабари үзүүлэн дүүргэдэг байха юм.

Тус коллектив байгша оной хоёрдохи квартал соо дэлгэрһэн мүрысөөндэ тон эдэбхитэйгээр хабаадалсажа, муу бэшэ үрэ дүн туйлаба. Ашаа зөөхэ даабаряа 131,2 процент дүүргэжэ, ажалай бүтээсые 36 процентээр дээшэлүүлээ. Ажал хүдэлмэриеэ зүбөөр, ашаа үрэтэйгөөр эмхидхэжэ, түрүү онол арга, оньһон техникэ үйлэдбэридэ шадамар бэрхээр нэбтэрүүлһэнэй ашаар 265 мянган түхэригэй сэбэр олзо ажахыдаа оруулаа.

КПСС-эй Хойто Байгалай горком, Забайкалиин транспортна барилгашадай дорпрофсож энэ бүхы амжалтануудыень үндэрөөр сэгнэжэ һаяшаг дамжуулгын Улаан тугаар шагнаба.

«Манай отделениин хүдэлмэришэд Северобайкальск станциһаа Витим мүрэнэй эрье хүрэтэр 470 километрэй зайда ашаа зөөнэ. Бэрхэ машинистнүүд Ю. Н. Крупский, П. А. Лебедев, В. М. Дробогенко болон бусад БАМ-ай харгыгаар ашаатай локомотивуудые һаадгүйгөөр ябуулжа, гүрэнэй даабари дүүргэхэ хэрэгтэ хубитаяа оруулалсана. Тепловозой машинистнүүдэй станциин дежурнануудай, бүхы түмэр замшадай хаба шадалаа гамнангүйгөөр ажаллаһан дээрэһээ бидэ мүнөө 1985 оной түсэбөөр ашаа зөөжэ эхилээбди», — гэжэ түмэр замай саг зуурын отделениин начальник С. В. Вердыев хүдэлмэришэдөө магтана.

Энэ түрүү коллектив эдэбхи үүсхэл гарган, эршэтэй шангаар ажаллажа, БАМ-ай барилгые болзорһоонь урид дүүргэхэ хэрэгтэ бүхы хүсэ шадалаа элсүүлжэ байна. Байгалай хойто эдьеһээ Витим мүрэнэй эрье хүрэтэр үдэр, һүнишье, хура бороо, һалхи шуурган дундууршье ашаатай локомотивуудые ябуулжа, БАМ-ай барилгада хэрэгтэй ашаа холын участогуудта хүргэн асарна.

Эдэнэр саашадаа бүри шангаар хүдэлжэ, үшөө ехэ ашаа түмэр харгыгаар зөөхын тула тэмсэжэ байна.

К. ЖАМЬЯНОВ.

СОШОРДОМО ДОХЁО

ДОРОЙТОО

Хура бороо нёдондошье үбһэ тэжээл бэлэдхэлгэдэ һаалта тодхор хэһэн байгаа. Гэбэшье, Тельманэй нэрэмжэтэ совхоздо түрүү онол арга нэбтэрүүлэн, богони болзорто, һайн шанартайгаар үбһөө хуряажа шадаа бэлэй. Сабшагдаһан үбһөө тусхайгаар дархалагдаһан армаг дээрэ сомоод, вентилятораар һалхитуулан хатааха гурим бүхы звенонуудта хэрэглэгдээ һэн. Сагай уларилай бэрхэшээлые дабахын тула үбһөө нара һалхинда хүсэд хатахыень хүлеэнгүйгөөр, удааншьегүй тарман суглуулжа, мүнөөхи армаг дээрээ һүрилжэ байгаа. Вентилятораар һалхитуулан хатааха гуримай ашаар үбһэ хуряалгын болзор хороогдоһон, хура бороонһоо ехээр дулдыдахаяа болёо бэлэй.

Харин мүнөө энэ совхозойхид, түрүү онол аргаяа мартажа, хуушанайхяараал хүдэлжэ эхилбэ. Нэгэшье армаг түхеэрэгдээгүй, вентилятораар нэгэшье һүри һалхитуулагданагүй. Ехэхэн участок дээрэхи ногоо сабшажархёод, хатахыень хүлеэһээр байтарнь, бороо орожорхино. Мүнөө жэл хура бороо таһалгаряагүй орожол байна. Имагтал иимэ байдалай тохёолдоод байхада, нёдондоной хэрэглэһэн түрүү онол аргын ёһоор үбһөө армаг дээрэ һүрилжэ, вентилятораар һалхитуулан хатааха байгаа ха юм даа.

Тэрэшэлэн сенаж болон силос дарахадаа, витаминтай ногооной гурил бэлэдхэхэдээ саг болзорыень эрид хороохын, тэжээлэй шанар һайжаруулхын тула нёдондо аккордно-шангай урмашуулгын түлбэри тогтоогдоһон байгаа. Харин мүнөө жэлдэ энэ гурим мүн лэ нэбтэрүүлэгдэнэгүй. Гурбадахяар, тэжээлэй шанар саг зуура тодорхойлхо экспресс-лабораториин хүдэлмэри байгша ондо эмхидхэгдээгүй байһаар.

Энэ жэлдэ Тельманэй нэрэмжэтэ совхозой хүдэлмэришэд 43100 центнер үбһэ сомохо, 2400 тонно сенаж дараха, 300 тонно витаминтай ногооной гурил гаргаха ёһотой юм. Сабшалангай гектар бүриһөө дунда зэргээр 25 центнер үбһэ абаха социалис уялгатай жаргалантынхид мүнөө жэлдэ плангаяа муу бэлэдхэлтэйгээр ургасаяа хуряажа эхилбэ. Үбһэ сомолгын түрүүшын үдэрнүүдые ажаглан харахада, совхозой хүдэлмэришэд түсэбөө дүүргэжэ биралхагүй хэбэртэй. Хэрбээ нёдондо 21 звено тэжээл бэлэдхэлгэдэ хабаадаһан байбал, мүнөө оройдоо 16 звено бүридхэгдэбэ. Эдэнэй арбаниинь лэ хүсэд оньһожоруулагдаһан, хүдэлмэришэдөөр гүйсэд хангагдаһан, зүгөөр бусад звенонуудта техникэ хүртэнэгүй, хүдэлхэ хүн зон дуталдана. Гэхэтэй хамта трактор болон үбһэ хуряаха техникэ бирагүйгөөр заһабарилагдаһан байжа, бүтээсэгүйгөөр хүдэлгэгдэнэ. Жаргалантын нютагай Совет хүдөөгэй бүхы хүн зониие үбһэ тэжээл бэлэдхэхэ хэрэгтэ элсүүлжэ шаданагүй, мүн совхозой дирекци зохидоор кадрнуудаа энэ шухала ажалда хэрэглэнэгүй. Зарим звенонуудта мэргэжэлтэй механизаторнууд дуталдана, звенонуудай гэшүүд бүхэнэй ажалай бүтээсэ тон бага байһаар. Сабшалан талмайнгаа үбһэ ногооё хуряажа ядаһаар байтараа, хура бороодо сохюулна.

Зарим звенонуудые даагшанар таарамжагүй сагай уларилые шалтагаан болгожо, ажалай эмхидхэлэй һула байһаниие сагааруулха гэжэ оролдоно. Манай ябаһан үдэр тэнгэри сэлмэг, наран игаажа байгаа һэн, зүгөөр бидэнэй ошоһон долоон звенонуудай оройдоол хоёрынь үбһэ ашажа байгаа, нэгэшье звеногой сомоо һүрилхэнь харагдаагүй. Имагтал ажалай журамай һула дээрэһээ звенонуудай олонхи гэшүүд совхозой түб тосхондо элдэб янзын шалтагаан оложо ошоод, үглөөнэй 10—11 час болотор ажалдаа гаранагүй. Совхозой партком, дирекци, профком, ВЛКСМ-эй комитедэй зүгһөө үбһэ тэжээл бэлэдхэлгын ябаса хинаһан шалгагданагүй, журам эбдэхэ нэгэшье ушар шүүмжэлэгдэнэгүй. Нёдондо эрхим һайнаар хүдэлһэн Е. Б. Балданмаксаровай звенодо хүрэжэ ерэхэдэмнай, Олевкын сабшалан дээрэ нэгэшье ажал хэжэ байһан хүн харагдабагүй. Үдын үедэ хоолложошье байһан хүнүүд байгаагүй. Гансал тракторист косилкаяа заһабарилжа байба. Звеное даагша хэдэн хүдэлмэришэдтээ Жаргалантын үйлсөөр үбһэ сомодог түхеэрэлгэ шаргагалһан тракторaap табилуулжа ябаа.

— Муугаар заһабарилагдаһан техникэ үбһэ хуряалгые һаатуулна, — гэжэ тракторист Г. Данжаев, звеное даагша Б. Доржиев гэгшэд гомдоно. — Техническэ саг зуурын туһаламжын албан хүдэлнэгүй, тиимэһээ жэжэ деталь бүхэнэй түлөө мастерской тээшэ трактораараа гүйлгэлдэхэ баатай болонобди.

Гар хажуураар сабшалангай булан тохой, һөөг бургааһанай ойро тойронхиие сабшаха эрилтэ энэ совхоздо табигданагүй.

Н. НАМСАРАЕВ,
манай корр.

«Жилгражданстрой» трестын 1-дэхи СМУ-гай С. И. Шимолинагай хүтэлбэрилдэг штукатур-шэрдэгшэдэй бригада городой барилгашадай дунда ехэ суутай болонхой. Мүнөө коммунис ажалай бригадын гэшүүд «Бурятфермаш» заводой ажалшадай хүүгэдэй саадай барилга дээрэ хүдэлжэ байнхай. Эндэ штукатур-шэрдэгшэд Е. И. Галиндухина, С. И. Бабурина, Л. С. Ипатьева, Л. С. Шустова болон бусад бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлнэд.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: бригадын ветеран Н. Ш. Мясникова (зүүн гарһаа), залуу хүдэлмэришэн А. Шорстова гэгшэд ажал дээрээ; С. И. Шимолинагай бригада.

А. ШОЙЖОЛОВОЙ фото.

Совет орон дотор

ЗАВОД—ЗАВОДУУДАЙ ХҮРШЭ

КИШИНЕВ. Промышленна хэдэн узелай дунда предприяти барилгын ашаг үрэтэй байһаниие Молдавиин барилгашад бодото байдалаар батадхаба. Үйлэдбэриинь гол корпусой мүнөө баригдаад байһан Кишиневско парфюмерно фабрика энэниие гэршэлнэ. Тэрэ «Искож» гэжэ комбинат, гуталай «Зорилео» гэжэ нэгэдэл, тракторна завод болон республикын ниислэл хотын бусад предприятинуудые нэгэдүүлһэн Скулянска промышленна узелай тэг дундань бодхоогдоно. Фабрика бэлэн харгы замуудые водопроводые болон инженерно бусад коммуникаци хэрэглэхэ болоно бшуу. Эндэ хүдэлжэ байһан мантан томо котельни тэрэниие дулаагаар хангаха.

— Ямаршье һалбариин предприятинуудые хамтадхажа түбхинүүлхэдэ, экономическа болон социальна талаараа нилээд ехэ ашаг үрэтэй байна, — гэжэ Молдавиин ССР-эй Госстройн түрүүлэгшэ С. Градов хэлэнэ. — Промышленна узелай дунда нэгэдэлнүүд, заводууд болон фабрикануудые барихада, тэдэнэй ээлдэг талмай нилээд бага боложо үгэнэ. Иимэ барилга республикын бүхы городуудта эмхидхэгдэнэ. Айхабтар үрэжэл һайнтай газартай Молдавида энэ ехэ удха шанартай юм. Нэлэнхы нэгэ талмай дээрэ хэдэн предприяти барилга түмэр замай болон автомобильна харгынуудай, электрын элшэ хүсэ дамжуулдаг лининүүдэй, теплотрассануудай утые хороонo. Эдэ бүгэдые болон мүн баһа хамһабариин объектнүүдые барихынай ба ашаглаһанай ашаар 100 гаран миллион түхэриг алмагдаха гэжэ тоолон тодорхойлогдоһон байха юм.

Предприятинууд гансал промузелай хэмжээнэй кооперации хээд байдаг бэшэ юм. Тэдэнэр зөөри зөөшөөзэ хамтадхаад, бага городуудые хүгжөөхэ, байгаалиие хамгаалгын объектнүүдые бариха хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаададаг болонхой.

ОКЕАН ДАЛАЙДА

Океан далай шэнжэлхэ Эстониин эрдэмтэд Атлантикада гараба. Эстониин Наукануудай академиин «Арнольд Вёймер» гэжэ эрдэм шэнжэлгын шэнэ судна түрүүшын тамаралгада гараба. Энэ хадаа республикын эрдэм наукын түрүү судна болоно.

Научна шэнэ түхеэрэлгэнүүдээр, тэрэ тоодо тоолон тодорхойлолгын комплексоор хангагдаһан энэ корабль оршон тойронхи байгаали хамгаалга, загаһанай баялигуудые гамтайгаар ашаглаха, Балтика-Атлантикын районой физико-химическэ болон биологическа байдалые шэнжэлэн үзэхэ шухала ажал эхилбэ.

Тамаралгын энэ нарин түхеэрэлгэтэй лабораториин туһаламжаар океан далайе шэнжэлгын тематикын шэнэ шата эхилбэбди, — гэжэ Эстониин Наукануудай академиин президент К. К. Ребане хэлэнэ. —Океан далайда гаралга Эстониин, аха дүү бусад республиканудай түрүү институдуудай эрдэмтэдэй шэнжэлгэнүүдые үргэдхэхэ арга олгоно. Энэ экспедици эрдэм наукыншье, Балтикын баялигуудые бодото байдалда ашаглаха талааршье шухала дүнгүүдые туйлаха гэжэ найданабди.

Эрдэм-шэнжэлгын шэнэ судна революционер, совет Эстониин гүрэнэй ажал ябуулагша, коммунист, олон жэлэй туршада республикын Наукануудай академиие толгойлһон академик Арнольд Веймерэй нэрээр нэрлэгдэһэн.

Таллин.

НОБШОРЖО БАЙҺААР

Эдэ үдэрнүүдтэ үбһэ хуряалгын хүдэлмэриин эхиндэ дайралдаһан дутагдалнуудай үрэ дүн харагдажа байна. Хэн үбһэ хуряалгын техникэ болон бусад зэр зэмсэгүүдээ муугаар бэлдэһэн байгааб, тэрэ тэжээл бэлэдхэлгын түрүүшын үдэрнүүдһээ шахардуу байдалда ороно. «Гигант» колхозой «Низ» гэжэ газарта механизатор Захар Григорьевич Шитинэй хүтэлбэрилдэг звено байрланхай. Энэ звенодо 17 хүн тоологдоно. Хэдэн трактор, морин тармууршье бии. Харгын хажуугаархи, һөөг бургааһатай газарайнь ногооё тэдэ гар хажуураар доло сабшадаг байба. Тус колхозой шефүүд—Шэнэ Бэрээнэй гол заводой хүдэлмэришэд звенодонь оролсоно.

З. Г. Шитин үнинэй дүй дүршэлтэй хүтэлбэрилэгшэ юм. Тэрэ ямаршье коллективые ударидажа, урдаа табиһан зорилгоёо ядамаггүй бэелүүлжэ шададаг хүн. Гол шухаланиь гэхэдэ, хүдэлмэришэд хэжэ эхилһэн хүдэлмэриингөө бүхы шухала удхые һайнаар ойлгоһон байдаг. Иимэ эрилтэ звеное даагша табидаг.

Үнгэрэгшэ зун нүхэр Шитинэй звено 140 гектарһаа түсэбэй ёһоор 2500 центнер үбһэ хуряаха аад, 3600 центнер ногоо сабшаһан юм. Энэнь гектар бүриһөө дунда зэргээр 25 центнер болоно.

Харин мүнөө жэл ямар гээшэб? Зүгөөр, Захар Григорьевич ехэ омог баяртай бэшэ байба. Түрүүшын 10 гектарһаа оройдоо 80 центнер үбһэн хуряагдаа. Сабшалангайнь ногоон набтар, шэнгэн. Энэ ногооной ургахыень хүлеэхэ болоо һаа, дан ехэ саг һалаха байна.

Энэ звеногойхид мүнөө жэл 2240 центнер үбһэ абаха түсэбтэй юм. Иимэ ехэ хэмжээнэй үбһэ абахын тула гектар бүриһөө адагынь 16 центнер үбһэн хуряагдаха ёһотой. Теэд юундэ нёдондо гектар бүриһөө 24 центнер абтаһан аад, мүнөө юрэдөө арайхан гэжэ 8 центнер болобо гээшэб гэһэн асуудал эжэлүүдгүй гарана.

Гол шалтагааниинь гэхэдэ, хабар-зунай үедэ ямаршье түхэлэй үтэгжүүлгэ сабшалан дээрэ гаргагдаагүй байшоо. «Сельхозхимия» гэжэ районно отделени минеральна үтэгжүүлгэ нэгэ сабшалан дээрэ гаргаха тушаа колхозтой хэлсээ баталһан байбашье, тэрэнээ дүүргэжэ шадаагүй. Колхозой хүтэлбэрилэгшэд энэ ушарые мэдэжэ байбашье, шэхэ дүлии, нюдэ балай болоод байгаа. Тиихэдэ эндэхи 140 гектар сабшалан нэгэшье дахин уһалагдаагүй. Мүнөө колхозой хүтэлбэрилэгшэд эдэ сабшалангаа уһалаа һэмди гэһэн саарһа гаргажа харуулна. Зүгөөр тэрэнь сабшалан уһалһанай түлөө мүнгэ түлэһэн тухайл даа.

Уһалһан, минеральна үтэгжүүлгэ гаргаһан сабшалангай үбһэ ногоониинь яашооб? гэһэн асуудал эрхэ бэшэ табигдана ха юм.

Эдэ бүхы дутуу дунданууды элирүүлһэнэй удаа звеное даагша З. Г. Шитинэй урмаа хухарһаниинь эли болоно. Энэ звеногойхид бригадна гуримаар ажалаа эмхидхэнхэй, үбһэ хуряалгаяа эршэтэйгээр ябуулжа байна. Харин ажахын хүтэлбэрилэгшэд бригадна гуримай ёһоор ажаллахадаа ямар түлбэри абаха тухайнь эртээнһээ үбһэшэдтэ ойлгуулжа үгөөгүй. Һара 7 хоног үнгэрһэн хойно салии хүлһэниинь тайлбарилагдаа һэн.

Социалис мүрысөөндэ, харуулан ойлгуулгын хэрэгсэлнүүдтэ эндэ анхаралаа багаар хандуулдаг байба. Жэшээлхэдэ, үбһэшэдэй мүрысөөнэй гурим, түсэбүүд ба социалис уялганууд, бэлэдхэһэн үбһэнэй түлөө түлбэри гэхэ мэтые 3—4 хуудаһан дээрэ юрын карандашаар бэшээд лэ конторoһоо эльгээһэн байшоо.

Звеногой гэшүүдэй байрлаһан вагончик соо шэнэ газетэ, журналшье, уряа лозунгнуудшье үгы. Үбһэшэдэй хүдэлмэриин дүнгүүдые харуулһан самбар хооһон, лекци, политинформаци үнгэргэгдэнэгүй. Тодорхойлбол, ямар нэгэ холын хараатай ниитэ-политическэ хүдэлмэри үбһэшэдэй дунда ябуулагдана гэхын аргагүй.

Мүн Федор Алексеевичэй звеногой ажалаар һонирхогдоо һэн. Звеное даагша тэрэ үдэр трактортаа һуугаад, арбан модоной зайда оршодог колхозойнгоо түб запчастьнуудые бэдэрхээ ошоһон байба. Колхозой ахамад инженер Гордеев звенонуудые запасной частьнуудаар хангаха тухай юундэ эртээнһээ бодомжолоогүйб? Үбһэ хуряалгын халуун хаһын эхилээд байхада, звеное даагша юундэ трактораар урагша хойшоо һүндэлхэ болоо юм? Тингэжэ үбһэ хуряалгын үеын үнэтэй сэнтэй саг хиидэ хаягдана.

Ингэжэ нүхэр Афанасьевай звеногойхид нобшоржол байһаар. Зүгөөр сабшалангайнь ногоон һайн юм. Тиимэһээ тэрэ ногооё саг дарыдань сабшажа абаха, һүрилхэ хэды шухалаб!

Убугуново гэжэ газарта байрлаһан А. Н. Жерловэй звено мүн эмхитэй һайнаар хүдэлнэ гэхын аргагүй.

Эдэ бүгэдэ шалтагаанһаа тус колхоз һүүлэй мэдээгээр үбһэ хуряаха түсэбөө минил 20 процент дүүргээд байна. Тиихэдэ сенаж дараха даабари оройдоол 16 процент дүүргэгдээ.

Ажал хэжэ шадаха хүн бүхэниие үбһэ хуряалгада хабаадуулха тушаа Кабанскын районой Сэлэнгын поселково, Улаан-Үдын районой Оронгын сомоной Советүүдэй ажалшадай гаргаһан үүсхэлые эндэхи сельскэ Совет эдэбхитэйгээр дэмжэбэ гэхээр бэшэ ха.

С. ГУРОВ.

ЗАСАГАЙ ДЭЭДЫН ЗУРГААНДА

ТҮРҮҮШҮҮЛ ТОДОРБО

Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Совет, облсовпроф республикын арадай депутадуудай посельково, сельскэ болон сомоной Соведүүдэй хоорондо 1984 оной нэгэдэхи хахадта дэлгэрһэн социалис мүрысөөнэй дүнгүүдые хаража үзөөд, **нигэжэ тогтообо:**

Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, облсовпрофой дамжуулгын Улаан тугые 500 түхэригэй нэгэдэхи мүнгэн шангайгаар Улаан-Үдын районой **Десятниковска сельсэ Соведтэ** барюулха.

Кабанскын районой **Посольско сельскэ Соведтэ** 400 түхэригэй хоёрдохи мүнгэн шан барюулха.

Баунтын районой **Таксимогой сельскэ Соведтэ** 250 түхэригэй гурбадахи мүнгэн шан барюулха.

1984 оной түрүүшын хахад жэлэй туршада Баргажанай районой Һүбын, Захааминай районой Санагын, Сэлэнгын районой Дээдэ-Бүхэнэй, Загарайн районой Шэнэ-Бэрээнэй, Бэшүүрэй районой Дээдэ-Мангиртын, Хоринн районой Дээдэ-Хүрбын сельскэ болон сомоной Соведүүд социалис мүрысөөндөө һайн дүнгүүдые туйлаа гэжэ тэмдэглэхэ.

ТАНИИЕ ЯМАРААР ХАНГАНАБ

ДЭЛХЭЙ ДЭЭРЭ ЮУН МҮНХЭБ?..

ШҮҮМЖЭЛЭЛ БА ШЭНЖЭЛЭЛ

1982 ОНДО Буряадай номой хэблэлээр Ардан Ангархаевай «Мүнхэ ногоон хасуури» гэжэ роман гараһан юм. Энэ романиие уншажа һуухадаш, уран зохёолшын нүгөөдэ номуудынь һанаанда ороодхино.

Ардан Ангархаевай түрүүшын ном «Суранзан» гэжэ нэрэтэй һэн. Һүүлдэнь «Алтан» гэжэ туужа бэшээ. Тиигээд тэдэнь «Сила притяжения» гэжэ ниитэ гаршагтаигаар Москвагай «Современник» гэжэ хэблэлээр ород хэлэн дээрэ оршуулагдан, 1976 ондо гараа. Тэдэ номуудынь юрэнхыдөө мүнөөдэрэй ажабайдалда зорюулагдаһан һэн.

«Мүнхэ ногоон хасуури» гэжэ томохон захата соогоо уран зохёолшо мүнөө сагай темые нилээдгүйгөөр гүнзэгырүүлээ. Тиигэхэ мүртөө автор өөрынгөө нютагай —Түнхэнэй хизаарай географида үнэн сэхэ үлэнэ. Өөрынгөө үе сагай хүнүүдэй доторой гэхэ гү, али сэдьхэлэй байдалые ойлгохо, хүнэй хүн бэсын оюун ухаанай, сэбэр һэшхэлэй асуудалые баталан шиидхэхэ гэжэ авторай оролдоһониинь энэ номые илгаруулна. Уйтахан хэмжүүртэ багтаагдаһан зохёол соо сагай хоёр «һунажа», үргэн дэлисэтэй болошоно. Хараад үзэел даа: газаа талаһаань шэнжэлбэлнай, һууринай ажабайдалай **нэгэл үдэр** роман соо харуулагдаа, зүгөөр үнгэрһэн, мүнөө сагта ба ерээдүйдэ таһалгаряагүйгөөр һубарин үргэлжэлхэ үдэрнүүдэй нэгэ «залгалаань» боложо тэрээхэн үдэр харагдана бшуу!

Гушан үрхэтэһөө бүридэһэн Хасуурита гэжэ шууяагүйхэн һуурин тухай хүряангыгаар хэлээд, мүн Шаралдай үбгэнэй гэнтэ үбдэһэн тухай дуулгаад, боложо байһан үйлэ хэрэгүүдэй гүн үндэһэнэй шалтагаануудые, хүнэй психологиие, сэдьхэлэй хүдэлөөе шэнжэлэн уудалха талаар автор уншагшадай анхаралые абаһаар татаадхина. Өөрынь һэшхэлэй сүүд, хүнэй нюдэндэ харагдахагүй сэдьхэлэй яншаатай хүндэ үбшэн Шаралдай үбгэниие хэбтэридэ оруулжархёо. Тиимэһээ Шаралдайн ашыньшье, хүбүүнэйшье гүйлдэжэ ерэхэдэ, Аюуша доктор яаранагүй. Яһала элүүр, бүхэриг ябаһан үбгэн ямар шалтагһаа үбшэлөөб гэжэ доктор тухайлаа.

Шаралдай үбгэнэй гэнтэ үбшэлһэн ушарһаал «Мүнхэ ногоон хасуури» соохи үйлэнүүдэй зангилаа эхилнэ. Үбгэжөөл үбшэлөө, олон жэлдэ хэжэ байһан хүдэлмэреэ орхёод, городһоо бусаһан Дэбшэн хүбүүниинь харуулагдана; Шаралдайн үбшэлһэн тухай дуулаад, юундэшьеб сэхэр һанаата болошоһон, Ломбо һүниин тэнгээр тэрээндэ ерэнэ; Ломбын хүбүүн Цезарь гэдэг һамгантаяа, хүбүүнтэеэ хүдөө нютагаа бусажа ерэнэ, тиихэдээ эндээ удаанаар түбхинэхэ гэжэ тэрэмнай шиидэнхэй; Дэбшэн, Цезарь гэгшэдтэй анхандаа ушарһаншье һаа, тэдэнэйл али нэгэнтэй хуби заяагаа нэгэдүүлээгүй Мэдэгмаа гэжэ байха; һамгаяа үхүүлжэ үншэрһэн Гомбожабые заатагүй обёорхоор; эдирхэн Хандашье уншагшын анхаралые хандуулха; үгы болоһон ухэр тушаа мүрдэлгэ хэхээр дуудуулһан мүрдэгшэ Маглаев — гэжэ байгаад тоолоходо, роман соо хүн бүхэн өөр өөрын намтартай, өөр өөрын хуби заяатай. Ном соо зураглагдаһан үйлэ хэрэгүүд нэгэл доро һууритай ондо ондоо газарта ондо ондоогоор эршэдэн хүгжэнэ.

Романай байгуулга зүбөөр зохёогдоо гэжэ һанагдана. Автор юрэнхыдөө материалаа гартаа абажа, тэрэнээ эмхидхэжэ шадаа. Тиигэжэ ами наһан ба үхэл, дайн ба эб найрамдал, атомые «хизаарлалга» ба сэбэр һэшхэл, инаг дуран ба гэр бүлэ, ажалай түрүү онол арганууд гэхэ мэтын орон түрэдэ, хүн түрэлхидтэ хабаатай хүшэрхэн асуудалнуудые багтааһан һууринай ажабайдалай нэгэ үдэрые харуулха гэһэн зорилгынгоо мэдэлдэ тэрэнээ оруулжа шадаһан байна.

Роман соохи зүрилдөөн, шэнэ хуушан хоёрой хоорондохи тэмсэл гүнзэгы үһанай урасхал доогуур болоһоншуу, тон орёо түхэлтэй. Шэнэ юумэнэй түлөө заншалта ёһоор тэмсэдэг болошоһон түрүүлэгшые роман соо харанагүйбди, тэрэмнай үгы. Нэгэ ушарһаа —гахайн хуушан байрые хэнэйшьеб галдаһан һаа боложо, хамаг юумэниинь хуу буруу һүрэжэ, нилээхэн хүндэ сохилто абажа булигдаад, тэрэ хүн үни хэдэ ябашанхай. Гэбэшье тэрэ хүмнай романай хуудаһан дээгүүр «гэшхэлжэ ябаһаар» харуулагдаашьегүй һаа, ара нюрганһаамнай хаража байһаншуу. Роман соо зураглагдаашье Хасуурита һууринай бүхы үйлэ хэрэгүүдтэ ото хабаадана, үнгэрхэдөө, тус нютагай ерээдүйдэ хабаатай: тэрэмнай Ломбын хүбүү— Цезариие бэрхэ мэргэжэлтэ болгожо хүмүүжүүлээ, тэрэнь түрэл колхозойнгоо түрүүлэгшэ болохоор болбосорһон хүн байна.

Роман соо газаа талын гэхэ гү, али мэнэ бурьялжа байһан тэмсэл үгы шахуу. Хүн зоной зүрхэ сэдьхэлэй гүн руу, һэшхэлэй-психологическа тала руу тэрэ шэнгэнхэй. Гэбэшье тэрээнһээ боложо, роман соохи зүрилдөөн мохоорон, хурса эриеэ алдана гэхын аргагүй. Тэмсэл гээшэ «ханын» саагуур орьёлжо, геройнуудай ябадалай доторой хүдэлгэхы хүсэн, **нюдэндэ обёорогдосогүй шахуу хүсэн** боложо хүгжэнэ. Тэрэ хадаа геройнуудые ото «дахажа» ябадаг, тархи соонь үлэшэһэн үзэгдэлнүүд соо, һанал бодолнууд соонь, сэдьхэл зобооһон дурдалгануд соо харагдана. Геройн өөрөө өөртөө, оршон тойрондо табиһан асуудалнууд соо тэмсэл орьёлно. «Хайшаншье гээд... ямаршье ябаад... наһа дүүрэбэл... хамаагүй гэнэ гүш?», «Һэшхэл... һэшхэл гэжэ хүндэ бии юм!». «Сэдьхэлшни нэгэшье хүдэлнэгүй гээшэ гү? Модо шулуун болошоо гү? Һэшхэлэйнгээшье, бурханайшье урда иимэ дүлии балай болошоо гүш?!»— гэжэ Шаралдай үбгэн Ломбоһоо асууна. Тэдэ асуудалнуудайнь риторическа шанартайгаар, харюугүйгөөр соностоошье һаа, ябашье харюу байха зэргэтэй. Тон зүб, гансахан лэ харюу! Юуб гэхэдэ, мораль гэхэ гү, али сэдьхэл бодолой һургаал хадаа байгаалиин эрдэмүүдһээ өөрэгүй хатуу хуули ёһотой ха юм. Тиимэһээ тэдэ хуули ёһоной хүсэн илажа гарана. Имагтал тэрээнһээ боложо Шаралдай үбдэшэбэ ха юм. Гахайн байрые хэн галдааб гэжэ нэгэшье хүн, үнгэрхэдөө Ломбошье мэдэнэ бэшэ: зэмэтэй хүниие түймэрэй юунһээ болоһон шалтагааниие мүрдэлгэ элирүүлээгүй. Гэбэшье Шаралдай тэсээгүй.

Зүб даа, имагтал тэрэ хуули ёһоной хүсэндэ булигдажа, Ломбошье гахайн байрые шатаахыень тухирһанаа мэдэрнэ. Аюуша доктор Маглаев мүрдэгшэ хоёрой урда Ломбын гэмээ наманшалан мэдэрэлгэ хадаа романай үйлын хүгжэлтын дээдэ шатануудай нэгэн болоно. Юридическэ зэмэ тэдэндэ хамаатай бэшэ. Сэдьхэлэй үбшэнһөө, муу муухай юумэнһээ сэбэрлэгдэхэ, зүрхыень даража байһан хүндэ ашаанһаа мултарха гээшэнь тэрээндэ ехэ. Гэмтэ ябадал ба зэмээ амсалга болоно гү? Шэнэ Раскольников гаража ерэбэ гү? Классическа романтай сасуулһан сасуулбаримнай уншагшадые бү гайхуулаг. Энэ сасуулбаряараа хоёр ондоо зохёолые доройтуулха гэнэгүйбди. Имагтал хүн түрэлтэнэй ажабайдалда мүнхэ үзэгдэл боложо үни заяанай тодорһон юумые —хүнэй психологиие харуулһаараа А. Ангархаевай роман Ф. Достоевскиин зохёолые зарим тэдыгээр һануулба ха юм.

Түймэртэ хабаатай хүнүүдэй юрэнхы шугамые нимээр татажа болоно: түрүүлэгшэ — Шаралдай, Ломбо... Эндэ баһа нэгэ үйлэдэгшэ нюур гаража ерэнэ. Урда тээнь обёорогдоогүй, мүн роман соо баһал үгы хүн. Гэбэшье энэ хүн бүхы болоһон энэ ушарта хабаатай. Тэрэ хадаа нэгэ үеэлэ. Шаралдайе тухирһан Ломбо бүхы зэмээ тэрэ үеэлэдээ тохоногүй, өөртөө хабаатай гэмээ эрэлхэгээр бэе дээрээ даана. Гэбэшье түрүүлэгшын, бүхы колхозой (тэрэ тоодо Шаралдай Ломбо хоёройшье) ёһотойл дайсан элирнэ. Юрын юумэ шэнги, өөрын нэрэгүй, үнгэ зүһэшьегүй, бэе махабадашьегүй **үеэлэ** анхандаа түрүүлэгшэ ябаһан Ломбын хорые хүдэлгэн, хажуу тээһээнь шэбэнэ шэбэнэһээр, һэмээхэнээр, шадамараар үйлэдэһөөр, һүүлэй һүүлдэ үнэн сэхэ, бури бухалгүй Шаралдайн гараар муу юумэ хүүлэжэ, залуу бэрхэ түрүүлэгшые, нютагаа хубилгажа шадаха шадалтай хүниие сохижо һалаа ха юм. Тэрэ «шолмосой» һабарһаа Ломбошье, Шаралдайшье мултаржа шадаагүй. Тиигэжэ тэдэ хоёр өөһэдөө өөһэдыгөө хэһээжэ, һэшхэлээ үбдэжэ байна.

Энэ баригдашагүй үеэлын образые авторай байгуулһан ушар хадаа бодото ажабайдалһаа эшэ үндэһэтэй. Саг сагтай өөрыгөө зохилдуулан, үнгэ зүһээ хубилжа байдаг, олон ондоо нюуртай, гэбэшье танигдахаар образ. Юуб гэхэдэ, тэрэнэй гараар имагтал муу юумэн хэгдэдэг. Роман соо үйлэдэгшэ энэ нюур өөрынгөө тусхай нэрэшьегүй. Тэрэмнай гансата эндэ-тэндэ бии боложо, хүнүүдэй дурые гутаана, айдаһыень хүргэнэ. Бии болоод лэ, гансата үгы болошоно. Энэ үеэлэ гээшэнь угаа баригдахагүй юм байна. Үнгэрхэдөө, Бадмаахада баригдаха болохолоороо, мүрдэгшэ Маглаагай арада хоргодохо гэжэ иишэ-тиишээ гүйнэ. Тэрэмнай үүдээр гараха аргагүй һаань, сонхоорошье һүрэжэ гарашаха амитан. Үзэхые үзэһэн наһажаал эрэшүүлые залд гүүлэн, харанхы соо бии болоод, харанхы руу шургажа үгы болошохо юм. Иимэл муухай, иимэл аймшагтай нюур байгаа. Гэбэшье энэ амитан угаа аймхай, һунэһэгүй. Гэрэлдэ гарахагүй өөрынгөө эсэргүүсэгшэдтэй хаморорожо тэмсэхэ шадалгүй, имагтал хүхэ боро үнгэтэй, бэегүй, баригдашагүй муу заяан мэтэ, хүнэй нюдэндэ харуулангүй хара хэрэгээ хэжэ, һүүдэртэй, харанхытай ниилэжэ ябадаг.

Үеэлын сатирическа, гротескнэ (томодхон зураглаһан) хурса образ хадаа манай ажабайдалда тон харша, дайсан ёһоной үзэгдэл болоно. Энэ хадаа хүсэд усадхагдаагүй, ямаршье байдалда бэеэ тааруулжа шададаг, урагшаа дабшаһан дабшалтадамнай һаад ушаруулжа байдаг үзэгдэлэй һүлдэ гээшэ. Тиимэһээ мүнөөдэршье бидэ һанаагаа амарха эрхэгүйбди, муу муухай юумэнтэй тэмсэлнай үргэлжэлһээр гэжэ автор манда һануулна ха юм.

Роман соо харуулагдаһан нюурнууд сооһоо Дэбшэн тушаа халта тоггголтой. Залуу эрдэмтэ физик Дэбшэнэй хүшэр байдалда ороод байхадань, бидэ роман соо тэрээнтэй золгонобди. А. Ангархаевай зохёолнууд соо иимэрхүү герой шэнэ бэшэ («Суранзан» гэжэ туужыень һанаябди). Энэшье гайхалгүй. Мүнөөдэрэй бодото байдалай онсо шэнжэ болоһон залуу эрдэмтэдэй образ литературада гүйсэдөөр харуулагдаадүй байгаа бшуу даа. Ангархаевай герой хадаа түргэн саг соо өөдөө ургажа, бэлээр нэрээ суурхуулдаг хүнүүдэй нэгэн бэшэ. Дэбшэн хадаа үнэн сэхэ, шууятай амжалта тушаа бододоггүй, харин дуратай хэрэгтээ бүхы зүрхэ сэдьхэлээ зорюулһан хүнүүдэй нэгэн. Мүнөөдэр хэрэгэйнь бүтэсэгүй байһаниинь имагтал өөрынь сэбэр һэшхэлһээ, хүшэр хүндэ бэдэрэлгэнүүдһээнь болоно. Урагшагүйдэлгын зоболон, өөртэнь дурагүй хүнүүдэй бахархал, һайе һанаашадай дэмжэлгэ — эдэ бүхые Дэбшэн бэе дээрээ үзөө. Хамаг юумые эрэлхэгээр тэсэн дабаһан Дэбшэнэй толгой соо элдэб асуудал орьёлно, бодолнуудынь ойро зуурашье таһалданагүй. Түрэл нютагтаа ошожо, тэндэхи хүн зоноо харахадаа, тэрэнэй сэдьхэлдэ иимэ ойлгосо бүридэн тодорно: **жаргал гээшые эсэшэ сусашагүйгөөр бэдэрэлгэ, ажабайдалай үнэниие сухарилтагүйгөөр бэдэрэлгэ хадаа баһал жаргал болоно, тиимэһээ бэдэрэлгэнүүд дүүрээдүй...**

Эхэнэрэй образууд (Мэдэгмаа, Соня, Ханда) уран һайханай талаар зохидоор, зүбөөр зураглаатай. Тэдэнэр имагтал мүнөөдэрэй хүнүүд болоно. Согтой хүхюун, үргэтэй аматай һаалишадай үглөөгүүр фермэ дээрээ байхыень гү, али найр нагаданда түхеэржэ байһыень үнэншэмэ тодоор автор харуулаа. Хөөрэлдөө (диалог) харуулха, сюжедэй ябасые шогтой ёгтотой зам руу залаха, комическа ба трагическа, шог ёгто хоёрые тааралдуулан табиха талаар автор шадамар байна.

Хасууритынгаа мүнөөдэрэйшье, үглөөдэрэйшье гол шухала бүхы асуудалнуудые шиидхэн, түрэл нютагтаа Таряаша, Гомбожаб гэгшэд ажаһууна. Эдэнэр-юрын ажалшад. Гэбэшье үе сагайнгаа уряагаар ехэ харюусалга даажа ябаһан зон.

Фронтовой хани нүхэсэл, дайнай хүндэ жэлнүүдтэ хамта ябаһан тухай дурдалганууд, тэрэнэй һүүлээр үнэн сэхээр ажаллан ябаһаниинь Аюуша доктор Маглаев мүрдэгшэ хоёрые нэгэдүүлнэ. Аюушын хэн нэгэниие эмшэлжэ байһан тухай роман соо хэлэгдэнэгүй. Харин Маглаевшье ушаралта ябадал гаргажа, гэмтэниие сарбууһаань саб шүүрэнэгүй. Гэхэ зуура эдэ хоёрые роман соо тусхай бэшэ судьянар болгожо, моральна үүргэ дүүргүүлхэ гэжэ автор оролдоо.

Гэхэ зуура Маглаев мүрдэгшын сэхэ, зориһоноо табихагүй байбал, Аюушын образ орёо. Багадаа дасанда хубараг болгогдон үгтэһэндөө зэмэтэй бэшэ. Зүгөөр тэрэнэй бодолгото болонгёор дуугарһан үгэнүүдые уншахада, лама боложо шадаагүйгөө шаналнa гээшэ гү гэжэ ойлгожо ядахаар болоно.

Роман оройдоо дутагдалгүй бэшэ. Романай хүгжэлтэдэ нэмэлтэ болохоор бэшэ зарим үзэгдэлнүүд бии. Модернистскэ һэбшээн гэхэ гү, али мүнөөнэй зарим тэды моодо дахаһан ушар болоно гү гэжэ һанахаар болоно.

Гэхэтэй хамта энэ романиие уншаһан хүн һанаа амархан үлэхэгүй даа. «Мүнхэ ногоон хасуури! Хүнэй һууха гэршье, гуламтадань түлеэншье болодоггүй аад, мүнхэ ногоон үнгэтэйдөө зүрхэндэ дулаагаар һанагдадаг. Хүнэй һанаан мүнхэ юумэндэ татагдана. Хүн наһаараа мүнхэ бэшэшье һаа, мүнхэ хэрэг бүтээхые оролдоно, энэ дэлхэйн зоной ажабайдалай, бүхы ажамидаралай мүнхын удха олохоор тэмсэнэ... Тэд юун мүнхэ юм? Шажан гү, засаг гү, баримталһан һургаал гү, зөөри гү? Нэрэ алдар гү, үри һадаһан гү? Мүнхэ удха бэдэрнэбди... Хэн—гүрэн түрэнүүдэй түүхэ соо, хэн— нютаг оронойнгоо... Нэгэн— байгаали соо, нүгөөдэ—ухаан бодол соо... Мүнхэ юумэ мүнхэдөөл бэдэржэ ябаһамнай һайн лэ даа!» — гэжэ Дэбшэн Аюуша доктор хоёр бодомжолнод.

А. ВАСИЛЬЕВА,
багша.

«СЕВЕРЯНКАДА» УРИНАБДИ

Хойто-Байгалай районой «Заречный» һууринай эд бараанай 26-дахи «Северянка» магазинда Любовь Георгиевна Горбань ажаллана. Тэрэ эхэнэрнүүдэй гуталнуудай таһагые даадаг юм.

Коммунис ажалай ударник, мэргэжэлээрээ эрхилэгшэ, арадай хинагша байхаһаа гадуур, Люба өөрынгөө шэлэһэн мэргэжэлдэ үнэн зүрхэнһөө дурлаһан хүн. Тэрэ ажал дээрээ, нүхэдэйнгөө урда харюусалга ехэтэйгээр, мүн айхабтар эрилтэтэйгээр хандадаг, сэхэ, сэбэр басаган юм. 1980 ондо бидэнэр Любатэй хамта энэ магазин тушаажа абаа һэмди.

Любовь Георгиевна Ставрополиин хизаарай Александровска һууринай «Универмагта» ажаллажа байһанаа, инженер мэргэжэлтэй нүхэрэйнгөө БАМ эльгээгдэхэдэнь, 20-дохи зуун жэлэй барилгада ехэл дуратайгаар ерээ һэн. Эндэшье тэрэ дуратай мэргэжэлээ үргэлжэлүүлээ. Любовь Горбань мүнөө залуушуулые һурган хүмүүжүүлэгшэ юм. Тэрэнэй һурагша, залуу мэргэжэлтэн Клавдия Задорожных аха нүхэрөө һажаан, мүн лэ оролдосотой бэрхэ наймаалагша боложо ябана.

Наймаалагша бүхэн нэгэ талаараа хүмүүжүүлэгшэ байха ёһотой. «Северянка» магазинай олохон гэшүүд энэ үүргээ нэрэтэй солотойгоор дүүргэжэ ябанад.

Е. БАЛЬБУРОВА.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Л. Г. Горбань.

М. МАРТИНСОНОЙ фото.

МЭРГЭЖЭЛДЭЭ ДУРШУУЛНЭ

Ивалга һууринай хүн зоной ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгын байшангай оёдолой цехтэ дүн хамта 60-аад хүн ажалладаг юм. Эндэ залуушуул ехэл дуратайгаар хүдэлхеэ ерэдэг. Юуб гэхэдэ энэ эбтэй эетэй, ехэ коллектив соо тэдэнэр шэлэһэн мэргэжэлээ саашань шудална.

Дүршэлтэй бэрхэ оёдолшод, залуушуулые һурган хүмүүжүүлэгшэд Цырема Цырендашиевна Бадмаева, Вера Иннокентьевна Дарханова, Зинаида Лубсановна Хобракова, коллективые хүтэлбэрилэгшэ Людмила Артемовна Бельская гэгшэд залуу басагадта һургаал заабари үгэн, мэргэжэлдэнь дүршүүлдэг юм. Комсомол басагад Дарима Раднаева, Лиза Раднаева, Дарима Надмитова гэгшэд эндэ һаяхан ажаллажа эхилбэшье, түрүү оёдолшодой тоодо орожо үрдинхэй.

Манай корр.

ХАНИ БАРИСААНАЙ ЁҺО ЗАНШАЛНУУД

Һүүлэй үедэ Индиин политическэ байдал үйлэ хэрэгүүдээр баян. Бүлэглэлнүүдтэ хабаададаггүй гүрэнүүдэй хүдэлөөнэй ударидагшын үүргые нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэдэг ороной правительстватай уулзажа, заабари абахын тула гадаадын оронуудай делегацинууд хойно хойноһоо Дели ерэнэ. Экономикын хүгжэлтын ээлжээтэ, долоодохи табан жэлэй (1985—1990 онууд) түсэбэй проектые хуули гаргадаг дээдын суглаанай депутадууд зүбшэн хэлсэнэ. Бүгэдэ ниитын һунгалтада бэлэдхэл хэгдэнэ.

Хэды тиигэбэшье августда газетэнүүдэй түрүүшын хуудаһануудта оронои ажабайдалда тон ехэ удха шанартай хоёр үйлэ хэрэгүүдтэ зорюулагдаһан материалнууд гараһан байна. Августын 15-да тэмдэглэгдэхэ Индиин бэеэ даанхай байдалай 37 жэлэй ойдо, 1971 оной августын 9-дэ гар табигдаһан эб найрамдал, хани барисаан, харилсаа холбоон тухай совет-индиин договорой 13 жэлэй ойдо тэдэ зорюулагдана.

Эдэ үдэрнүүд хоорондоо таһаршагүй холбоотой юм. Экономическа бэеэ даанхай байдал туйлаха замаар эндэхэг арадай бата дабшасые социалис оронуудтай, нэн түрүүн СССР-тэй нягта харилсаа холбоо хүгжөөхэ талаар шэглүүлэгдэһэн республикын бэеэ даанхай эб найрамдалта гадаадын политическэ хараа шугамые тэдэнэр элирхэйлэн харуулна. Тиин зунай үедэ совет-индиин хани барисаанай һара үнгэргэлгэ олон жэлэй ёһо заншал болонхой.

Мүнөө жэлдэшье энэ һара үнгэргэгдэнэ. Манай агууехэ хоёр арадай харилсаа холбоондо зорюулагдаһан выставкэнүүд, кинофильмнүүдэй фестивальнууд Дели, Бомбеи, Калькутта, Мадрас болон бусад хото городуудта эмхидхэгдэнэ, олониитэ зоной хабаадалгатай митингнүүд ба суглаанууд үнгэргэгдэнэ. Азида ба бүхы дэлхэй дээрэ тогтонижонги байдалай шухала нүхэсэл болоһон индиин-совет хани барисаан мүнөөнэй уласхоорондын түгшүүрилтэй байдалда айхабтар ехэ удха шанартай байна гээд тэдээндэ хабаадагшад заана. СССР-эй болон Индиин хоорондохи харилсаанууд хадаа социально-политическэ ондо ондоо байгуулгатай гүрэнүүдэй харилсаата ябуулгануудаи жэшээ болохо аргатай гэжэ тэдэнэр онсолон заана.

Совет-индиин харилсаанууд ушар байдалай хубилалтануудай нүлөөдэ ороногүй, жэлһээ жэлдэ улам хүгжэнэ,—гэжэ парламентын гэшүүн, ниитын элитэ ажал ябуулагша, Советскэ Союзай ханинар гэһэн бүлгэмэй Шанкар Дайял Шарма намда хэлээ һэн. Эб найрамдалай, дайнай аюулые зайсуулан сарахын ба буу зэбсэг үрдилдэн бүтээлгые болюулхын, арадуудай эрхэ сүлөөгэй болон бэеэ даанхай байдалай түлөө, империализмда, колониализмда, шэнэ түхэлэй колониализмда ба зүһэ царайн илгаа гарган газаашалгада эсэргүү тэмсэлэй гол ёһонуудые манай оронууд уласхоорондын оршомдо баримтадаг юм.

СССР-эй ба Индиин хоорондохи хани барисаан гүнзэгы холбоотой юм, гэжэ уласхоорондын асуудалаар мэдээжэ мэргэжэлтэ Винод Бхатиа тэмдэглэнэ. Соведүүдэй залуу республикын өөһэдынгөө дайсадтай шанга байлдаануудые хэжэ, хүдэлмэришэд болон таряашадай түрүүшын гүрэнэй жэшээгээр Британиин колонизаторнуудта эсэргүү тэмсэлдэ эндэхэг патриодуудай урмашан зоригжожо байха үедэ хоёр ороной хани ёһоной харилсаа холбоон мүндэлһэн байгаа гэжэ «Индиин-совет харилсаанууд: шиидхэгдэхэ асуудалнууд ба хараа замууд» гэһэн ном дотороо тэрэ бэшэнэ. Дэлхэйн хоёрдохи дайнай жэлнүүдтэ эндэхэг арад СССР-эй талада байһан байгаа. Тиин имагтал Советскэ Союзай илалтын ашаар Индидэ национально-сүлөөрэлгын тэмсэл эрид шууд эдбхижүүлхэ, Британиин зонхилолгые унагааха эрхэ байдал байгуулагдаһан юм. Тэрэ гэһэнһээ хойшо экономико байгуулха, гүрэнэй сектор эмхидхэхэ, ажахын бэеэ даанхай байдал туйлаха талаар Советскэ Союз манай орондо сэгнэшэгүй ехэ туһаламжа үзүүлнэ гээд автор үнэмшэлэн батална.

В. Бхатиагай үгэнүүд бодото баримтануудаар батадхагдана. Һүүлэй арбаад жэлнүүдтэ Индиин экономическа карта дээрэ мүнөө бүхы дэлхэйдэ мэдээжэ Бхилаигай болон Бокарай металлургическа комбинадууд, Корбодо алюминиин завод, Матхург, Барауни, Койял гэжэ хотонуудта нефть болбосоруулгын томо предприятинууд, дулаанай ба гидроэлектростанцинууд, машина бүтээлгын заводууд, һуралсалай эмхинүүд, мүнөөнэй хүдөө ажахын фермэнүүд бии болоо. СССР-эй экономическа болон техническэ туһаламжаар баригдаһан объектнүүд дээрэ орон дотор үйлэдбэрилэгдэдэг буладай 30 гаран процентнь хайлуулагдана, нефтиин 70 процентнь олзоборилогдоно, хүндэ металлургическа түхеэрэлгэнүүдэй 80 процент, генераторнуудай 60 процентнь үйлэдбэрилэгдэнэ.

...«Совет-индиин хани барисаанай хото» гэжэ нэрлэгдэхэл ёһоороо нэрлэгдэдэг. Ранчи хотоор һаяхан ябаа бэлэйб. 20 жэлэй саада тээ эндэ совет ба эндэхэг мэргэжэлтэд хүндэ машина бүтээлгын заводой корпусуудые бодхооһон юм.

Мүнөө энэмнай ороной тон томо предприяти болонхой. Тэндэ металлургическа, ашаа тээдэг, зөөдэг, нефть үрэмдэдэг түхеэрэлгэнүүд үйлэдбэрилэгдэдэг болонхой. Металлургическа ба машина бүтээлгын промышленностиин предприятинуудай проект зохёохо талаар гүрэнэй бүлгэм (Мекон) эндэ хүдэлдэг. Тэрэ СССР-эй туһаламжаар баһал байгуулагдаһан юм. Тус хото промышленна, научна, соёлой түб, түмэр замай ехэ узел болонхой. Эндэхи предприятинуудта ба дүтэрхы ажалтай объектнүүдтэ хэдэн зуугаад мянган хүн ажалладаг. Тиигэжэ эндэ хүнүүдые хүдэлмэреэр хангаха асуудал шиидхэгдээ шахуу юм.

Хара металлургиин эрдэм шэнжэлэлгын институт Ранчи хотын научна түбүүдэй нэгэнинь юм. Энэмнай ороной түрүү эмхи зургаан болоно. Эндэ эндэхэг мэргэжэлтэдтэй хамта совет мэргэжэлтэд хүдэлдэг юм. Ерэхэ жэлдэ манай оронууд экономическа хоер талын харилсаа холбооной 30 жэлые тэмдэглэхэ. Институдай мүнөөнэй генеральна эрхилэгшэ Ш. Асватх эды шахуу жэлнүүдтэ элдэб участогуудта хүдэлжэ байнхай.

25 жэлэй саада тээ хэгдэһэн фото-зурагуудые эрдэмтэ бидэнэртэ харуулаа һэн. Индиин-совет экономическа харилсаа холбооной түрүүшын барилгануудай нэгэн болохо Бокарадахи металлургическа комбинадай барилгада залуу инженер Ш. Асватх хабаададсаһан. Индиин техническэ мэргэжэлтэдэй тоодо тэрэ СССР ошожо, Днепропетровск, Новокраматорск бусад хото городуудаар ябаһан байгаа. «Түрүүшын совет инженернүүд болон техникүүдэй ерэлгэһээ эхилээд, манай харилсаа холбооной хүгжэлтын бүхы түүхэ минии нюдэн дээрэ үнгэрөө юм,—гэжэ тэрэ хэлэнэ.— Сэгнэшэгүй ехэ туһаламжа үзүүлһэнэйнь, эрдэм мэдэсээ, дүй дүршэлөө мантай дуратайгаар хубаалдаһанайнь, үнэн зүрхэнһөө хандадаг байһанайнь түлөө совет мэргэжэлтэдтэ үшөө дахин баяр баясхалан хүргэхэ байнаб».

Эгээл түрүү зэргэдэ ябадаг совет эрдэм ухаан ба техникэ ашаглан хэрэглэлгэ хадаа гээгдэнги байдалтай тэмсэхэдэнь Индидэ нилээд ехэ туһалһан байна гэжэ Ш. Асватх хөөрөөгөө үргэлжэлүүлнэ. Имагтал Советскэ Союзтай харилсаа холбоотой байһанай ашаар, экономикын олохон һалбаринуудаар Инди дэлхэйн түрүү оронуудай тоодо орожо байнхай. Индиин хүбүүн Ракеш Шарма космонавтнуудай бүлэдэ һаяхан ороо.

Тиимэһээл Индиин промышленна томо түбүүдтэ, хүдөө нютагуудта республикын эгээл холын заха булангуудта —хаа хаанагүй совет хүнүүдые хани халуунаар угтадаг, СССР тухай үнэн зүрхэнэй үгэнүүдые хэлэдэг байһаниинь дэмы бэшэ юм.

Александр ВИНОГРАДОВ,
ТАСС-ай корр.

Дели.

ТАСС — АПН
ХИЛЫН СААНАҺАА

ПАЛЕСТИНЫН АСУУДАЛААР СЕМИНАР

НЬЮ-ИОРК. Палестина тухай асуудалаар юһэдэхи регионална семинар Тунисай нийслэлдэ августын 13-һаа 18 болотор үнгэргэхэ гэһэн шиидхэбэри ООН-ой штаббайшанда баталан абтаба. ООН-ой, Палестиные сүлөөлхэ эмхиин, тус асуудалые шиидхэхэ хүсэлтэй бүхы талануудай хабаадалгатайгаар Дүтын Зүүн зүгөөр уласхоорондын конференци зарлаха арга боломжонууд семинар дээрэ зүбшэн хэлсэгдэхэ юм гээд эндэ хэблэгдэһэн мэдээсэл дотор хэлэгдэнэ.

ООН-ой Аюулгүйн Соведэй болон Генеральна Ассамблейн документнүүд болгогдожо, эндэ тараагдаһан Дүтын Зүүн зүгэй байдалые гуримшуулха талаар совет шэнэ дурадхалнууд зүришэлдөөе шиидхэлгын бодото үндэһэ һуури боложо шадаха юм, гэжэ ООН-ой дэргэдэхи ООН-ой саг үргэлжын шэнжэлэгшэ З. Л. Теразн ТАСС-ай корреспондентдэ мэдүүлбэ. 1967 онһоо хойшо эзэмдэн абтаһан бүхы газар дайдые арабуудта бусааха, өөһэдынгөө гүрэниие өөһэдөө мэдээд байгуулха палестин арадай эрхые лаб хангаха гээшэ тэдэ дурадхалнуудай уг удхань болоно.

ХЕНГ САМРИНАЙ МЭДҮҮЛГЭ

ПНОМПЕНЬ. Советскэ Союзай, Вьетнаман, социалис хани харилсаата бусад оронуудай туһаламжаар ба дэмжэлгээр НРПК-гай хүтэлбэри доро Кампучиин бүхы газар дээрэ арадай засагай зургаанууд байгуулагдаад, амжалтатайгаар хүдэлнэ, — гэжэ НРПК-гай ЦК-гай Генеральна секретарь, НРК-гай Гүрэнэй Соведэй түрүүлэгшэ Хенг Самрин мэдүүлбэ. Орон дотор элүүрые хамгаалгын гурим һэргээгдээ, Пол-Подон хархис засагаархндай үгы хэһэн медицинскэ хангалгын эмхинүүд ороной бүхы районуудта байгуулагдаа гээд Вьетнамай, Лаосой болон Кампучиин элүүрые хамгаалгын министрнүүдэй хоёрдохи конференцидэ эльгээһэн бэшэг дотороо тэрэ онсолон тэмдэглэнэ. Мүнөө Кампучида бүхы хүн зондо врачай туһаламжа үзүүлэгдэнэ.

Индохитадай оронуудай хани барисаанай ба харилсаа холбооной саашанхи хүгжэлтэ элүүрые хамгаалгые нарижуулан һайжаруулгада ехэ удха шанартай байна гээд Кампучиин хүтэлбэрилэгшэ тэмдэглэнэ.

Вьетнамтай ба Лаостой, Советскэ Союзтай ба социалис бусад оронуудтай Кампучиие холбодог хани нүхэсэлые, харилсаа холбоое хүгжөөхын тула НРК саашадаашье хүсэлэл оролдолгонуудые гаргаха юм, — гэжэ Хенг Самрин заана.

НАЙДАМТАЙ ҮНДЭҺЭ ҺУУРИ

КАИР. Дүтын Зүүн зүгтэхи байдалые амгалан ёһоор гуримшуулха талаар совет бүтэмжэтэй дурадхалнуудые Азиин болон Африкын арадуудай һаналаа нэгэдэлгын эмхи (ОСНАА) халуунаар дэмжэнэ, энэнь амгалан байдал тогтоохо найдамтай үндэһэн һуури мүн гэжэ тэрэ тоолоно. Совет дурадхалнуудые дэмжэхые, Израилиие ба Холбоото Штадуудые дайнай, эзэрхэг түримхэй ябуулгын политикаһаа арсахые баадхаха, ООН-ой Уставай, тогтоолнуудай үндэһөөр Дүтын Зүүн зүгтэ зүйтэй зүб амгалан тайбан байдал хангаха талаар шэглүүлэгдэһэн совет эб найрамдалта түсэбые бэелүүлхын тула бүхы хүсэ шадалаа элсүүлхые ОСНАА бүхы гүрэнүүд болон арадуудые, эб найрамдалай бүхы хүсэнүүдые уряална, гээд эндэ тараагдаһан мэдүүлгэ дотор заагдана. Совет дурадхалнууд айхабтар шухала удха шанартай юм, гэжэ документ дотор хэлэгдэнэ. Дүтын Зүүн зүгтэхи байдалай улам түгшүүрилтэй боложо, уласхоорондын амгалан тайбан байдалда горитой аюулай тохёолдуулагдажа байхада тэдэнэр найруулагдаһан байна.

Энэ асуудалые шиидхэхэ хүсэлтэй бүхы талануудай хабаадалгатай уласхоорондын конференци дээрэ Дүтын Зүүн зүгэй зүришэлдөөе шиидхэхэ талаар Советскэ Союзай найруулһан бүтэмжэтэй түсэбынь хадаа Дүтын Зүүн зүгтэхи байдалые амгалан ёһоор гуримшуулха эгээл таарамжатай арга болоно, гэжэ Палестинын национальна Соведэй секретарь, ОСНАА-дахи ООН-ой түлөөлэгшэ М. Субейх ТАСС-ай корреспондентдэ мэдүүлһэн байна.

ДАНИИН КОММУНИСТНУУДАЙ ГАЗЕТЫН ҺАЙНДЭРЫЕ УГТУУЛАН

КОПЕНГАГЕН. Ороной Компартиин түбэй орган болохо «Ланд Ог Фольк» газетын заншалта һайндэртэ Данида эдэбхитэй бэлэдхэл ябуулагдана. Августын 18—19-дэ Копенгагенда тэрэ үнгэргэгдэхэ юм.

Даниин Коммунис партиин эдэбхитэд залуушуулай, профсоюзай болон ниитын эмхинүүдэй түлөөлэгшэдтэй уулзажа, дотоодын политическэ ба уласхоорондын байдалай шухала асуудалнуудаар Даниин Коммунис партиин хараа шугамые тайлбарилна.

США-гай болон НАТО-гай дайн сэрэгтэ бэлдэлгые буруушаан, ажалшадай ябуулгануудые эдэбхижүүлгэ, национальна бэеэ даанхай байдалай түлөө, хархис хүсэнүүдтэ эсэргүү тэмсэдэг арадуудтай һаналаа нэгэдэлгые үргэдхэлгэ хадаа болохоёо байгаа һайндэрэй гол темэнь байха юм.

США-гай ПОЛИТИКЫЕ БУРУУШААНА

МАНАГУА. Өөһэдөө мэдэжэ, өөһэдынгөө байдалаа тодорхойлхо, бэеэ даанхай байха арадуудай эрхые убайгүйгөөр эбдэдэг Рейганэй засаг захиргаанай гэмтэ политикань эндэ нээгдэһэн юристнүүдэй уласхоорондын семинар дээрэ шангаар шүүмжэлэгдэбэ. Европын ба Латиин Америкын элдэб оронуудай, мүн тэрэшэлэн США-гай делегадууд тэрээндэ хабаадана.

Холбоото Штадууд Никарагуагай арад зондо харша бузар муухан дай үүдхэжэ, эсэстэнь республикын 7 мянганһаа дээшэ эрхэтэн хосорһон байна, гээд Национальна сүлөөрэлгын Сандинис фронтын Национальна хүтэлбэриин гэшүүн, республикын Гүрэнэй соведэй түрүүлэгшэ Карлос Нуньес семинар дээрэ мэдүүлбэ. Никарагуагай газар дээрэхи гээлтэ хосоролтын ба һандаралгын түлөө Вашингтон сэхэ харюусаха ёһотой. Эзэрхэг түримхэй ябуулгаһаа бэеэ абархын тула хэдэн мянган никарагуагайхид тоонто нютагаа орхихо баатай болоһон байгаа. 2 миллиардһаа дээшэ кордобой экономическа хохидол республикада үзүүлэгдэһэн байна. Рейганэй засагаархид Никарагуагай портнуудта минэнүүдые табина, ороной экономикодо һаад түбэг татахые оролдоно.

США арадуудай эб найрамдалда ба аюулгүй байдалда аюул тохёолдуулна, гэжэ юристнүүдэй американ нэгэдэлэй генеральна секретарь Дебора Джексон семинар дээрэ мэдүүлбэ. Рейганэй засаг захиргаанай эзэрхэг түримхэй политикые болюулхын түлөө тэмсэлдэ бүхы оронуудай юристнүүд эдэбхитэйгээр хабаадаха ёһотой гэжэ тэрэ зааба.

Американ сэрэгүүдэй хүсөөрөө Гренадада оролгые Д. Джексон шүүмжэлһэн, энэ Карибска оронһоо США-гай эзэмдэлгын сэрэгүүдые дары түргэн гаргаха эрилтэ табихые дэлхэйн олонниитые уряалһан байна.

ИЛАЛТЫН 40 ЖЭЛЭЙ ОЙДО

«ДАЙН МАНДА ХЭРЭГГҮЙ...»

Федя Плешков үшөө багахан хүбүүн ябахадаа, багша болохоб гэжэ эрмэлздэг һэн. Дайнай урдахи жэлнүүдтэ тэрэ хүсэлөө бэелүүлэн, Улаан-Үдын багшанарай институдта һуража байтараа фашистнай дайнай үедэ, 1940 ондо сэрэгэй албанда татагдаа бэлэй.

Забайкалиин сэрэгэй округто албаа эхилбэ. Политическэ болон дайшалха бэлэдхэлдээ эрхим һайн дүнгүүдые харуулжа, шалгалтануудаа һайнаар тушаажа, младша лейтенант болоо һэн. Фашис Германиин хаһхис дайгаар оролдомгой добтолходо, 1941 оной июнь һарын 1942 оной апрель хүрэтэр Москва хото шадар зэрэвдэ байгаа.

Федор Павловичтай гэртэнь уулзаа һэмди.

— Мүнөө үүлэгүй сэлмэг огторгой доро Буряад ороной хүн зоной жаргажа һуухые тула Агууехэ дайнда Хориноо хэды олон хүбүүд хабаадааб. Мүн үсөөн бэшэ хүбүүднай шанга байлдаануудта баатарай үхэлөөр унаһан байна. Осоров Сергей, Снетков Вася, Батуев Дугар, Арьянов Цокто, — гэжэ Ф. П. Плешков һанаата боложо һуутараа, толгойгоо үргэжэ, нюдыем сэхэ шэртээд:

— Тэрэ холын гэхэдэ, тиимэшье холын бэшэ, бүхы үйлэ хэрэгүүдые холбожо гансата һанахань бэрхэтэй байна, — гэжэ хөөрөөгөө үргэлжэлүүлнэ. — 1942 ондо Воронеж хотые хамгаалгын байлдаануудта фашистнуудтай нюураараа түрүүшынхеэ уулзаа һэм. Имнэ юумэн болоһон юм. Городноо холо бэшэгээ. Донец мүрэнэй эрье дээрэ Подклетное тосхониие эзэлэнхэй байтарнай, фашистнууд гэнтэ добтолжо, манайхин тэрэ тосхониие орхижо, сухарижа баатай болоо һэн. Тусхай захиралтын ёһоор 5 радист хартаабхын поли дээрэ нюусаар улажэ, гурбан үдэрэй түрүүшээ артиллеристнүүдэй будахые заажа байбабди. Гурбадахи үдэрнай немецүүд бидэниие обёород намнахадань, буудалдаһаар бүрин бүтэн өөһэдынхидтоо хоёрнай ерэжэ бэлэйбди, — гэжэ дайнай ветеран хөөрөө һэн.

Плешковтой үгөө нэгэ иимэ ушар болоһон гэхэ. Нютагайнгаа хүбүүнэй алба хэһэн часть Липецк хото шадар тулалдажа байгаа. Радистнуудай отделени түрүү линитэй хэлхээ холбоо татаха гэһэн даабари абаба. Һунин харанхые һамбалшалан, Н. Носков, Ф. Плешков хоёр урагшаа мүлхибэд. Яһала удаан мүлхижэ ябатараа, нэгэ хонхосог соо пулемедуудтай тэрэ фашистуудые өөрөөрхибод. Абжа шэмээ гаргангүйгөөр тэдэниие телефоной утаһаар түлеэд, полкынгоо штаб асарһан байха юм.

Саашадань Курска духанай Обоянь хото шадар хатуу шанга байлдаануудта фашистнуудай гол хүсые согхолсожо, Обоянь, Ракитный, Харьков, Полтава хотонуудые сулоолсэод, Киевтэ дүтэлөө һэн. Харин минскэлэй хотые газарай нюруутай адли болгохо гэһэн фашистнуудай зорилгын бэелүүлгэдэхэгүйн тула манайхин добтолгодо ороһон юм. Үдэр, һуни үргэлжэлһэн байлдаануудта Ф. Плешков найдамтай хэлхеэ холбоо тогтооһон габьяатай. Днепр мүрэниие гаталалгада шэн зориг харуулжа, Улаан Одоной ордендо хүртэһэн байгаа һаа, тэрэ байлдаануудай түлөө Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай хоёрдохи шатын орденоор шагнагдаа бэлэй.

Киевэй баруулжаа Ровно Дубно хотонуудые, олон тоото һөөлэлсэжэ, Польшын газар дээрэ дайгаа үргэлжэлүүлээ һэн. Хожомынь байлдаанай болоһон Сандомирска плацдармын байлдаануудта оролсоо бэлэй. Тэндэ, үнэхөөршье хүнгэн бэшэ байлдаануудта Федор Павловичай байгуулһан радио-холбоон командованиин үндэр сэгнэлтэдэ хүртэжэ Ф. Плешков Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай II шатын хоёрдохи орденоор шагнагдаһан байха юм.

Германида болоһон һүүлшын байлдаан эхэ бүхөөр хадуулгадахай, — гэжэ Федор Павлович хөөрөөгөө үргэлжэлүүлнэ, — фашистнууд яралтайгаар сухарижа байгаа. Тиихэдэ артиллерийскэ полкын хэлхеэ холбоонойнай сулхаараа ... «Сэхэ урдамнай гитлеровецүүдэй хоёр дивизион байна» гэжэ мэдээ ерээ. Нэгэ час хүрэхэгүй саг соо тэрэ дивизионтой манай артиллерийн хүсэнүүд буудалдажа, дайсадтаа бүлэй эхэ хохидол ушаруулаа һэн. Бидэнэй үхэр буушад динлэжэл гараа бэлэй. Энэ байгаахнаас илалта бэлээр бидэндэ ерээгүй. Байлдаанай удаа дайшалхы хэдэн тоогоон нүхэдөө һүүлшын замдань үдэшөө һэмди. Юрэдөө, энэ дайнда совет арадай түйлаһан илалта бэлээхээр ерээгүй. Аяар 20 миллион хүн зомнай энэ жаргалта байдалай түлөө амиа һаядаа үгөө ха юм. Дайн манда хэрэггүй!..

Федор Павлович һүүлшынгээ байлдаанда хүндөөр шархатажа, госпитальдо аргалуулаад, түрэл Буряад ороноо бусаһан юм. Анаагай совхозо пропабаар үни удаан ажаллаа һэн. 1977 ондо наһанайнгаа амаралтада гараһаншье һаа, районгой начальнигаар хүдэлжөөд, мүнөө зунай сагай эрхэдэ, Анаагайнгаа совхозой үбһэ хуряалгын звеное хоёрдохи жэлээ толгойлно. Дайнай болон ажалай ветеран. Ф. П. Плешков ингэжэ хүн зоной дунда хүндэтэй ябаһаар...

С. ХАМАГАНОВА.

Хори.

«СЭДЬХЭЛЫЕМ ХҮЛГҮҮЛДЭГ ЗҮЙЛНҮҮД ТУХАЙ...»

«Һарын хиртэһэн һүни», «Нүүдэл фронт», «Һүүлшын намналга» гэхэ мэтын олондо мэдээжэ кинофильмнүүдые буулгаһан режиссёр БАРАС ЦЫРЕТАРОВИЧ ХАЛЗАНОВТАЙ манай газетын корреспондент Б. ДАМБАРИНЧИНОВА һаяхан уулзажа, зохёохы ажал, саашанхи зорилгонууд тухайнь хөөрэлдэһэн байха юм. Тиин Барас Цыретаровичь имагтал фильмнүүдые буулгадаг бэшэ, харин уран шүлэгүүдые бэшэдэг гэжэ манай уншагшад мэдэнэ ёһотой. Шэнэ суглуулбарииһаань абтаһан шүлэгүүдые, дээрэ дурсагдаһан хөөрэлдөөе мүнөө олоной анхаралда дурадханабди.

— Барас Цыретарович, түрүүшынгээ фильм тухай хөөрэжэ үгыт.

— 1968 ондо буулгаһан «Һүүлшын намналгыемни» харагшад ехэнхидээ мэдэдэг гээшэ аабза. Гэбэшье тэрээнһээ урда тээ буулгагдаһан үшөө нэгэ киноленто бии юм. «Сагаан морин» гэжэ нэрлэгдэһэн тэрэ фильмдээ тылдэхи дайе үнэншэмөөр харуулхые оролдоо бэлэйбди. Хэр зэргээр шадаһыемнай тэрэ үеын харагшад сэгнээ һэн бэзэ. Харин уласхоорондын кинофестивальда «Сагаан морин» алтан медальда хүртэһэн байгаа...

— Тэрэнэй һүүлээр полнометражна хэдэн фильм буулгаат...

— Долоон фильм гээшэ ха... Документальна киноленто-нүүдшье олон юм аабза. Теэд өөртэмни дүтөөр һанагдаха гансал бүтээл бии. Мустай Каримай туужын удхаар найруулагдаһан «Һарын хиртэһэн һүниел» зүйтэй фильм болоо гэжэ һанагшаб. Тэрэниел буулгаад байхадаа, сэдьхэлээ хаһаһан мэтэ болоо һэм. Бүхэсоюзна кинофестивалиин шандашье хүртөө бэлэйб. Саашань нэрлэхэдэ, «Нүүдэл фронт», «Нээлтэ», «Урасхал һүрин» гэжэ фильмнүүд байха. Һүүлшынхиие нь А. Фадеевэй рассказуудай удхаар найруулаа һэм. Аха дүү Соломинууд, Д. Банионис мэтын бэлигтэй актёрнууд эдэ фильмнүүдтэмни наадаа аргша һэн...

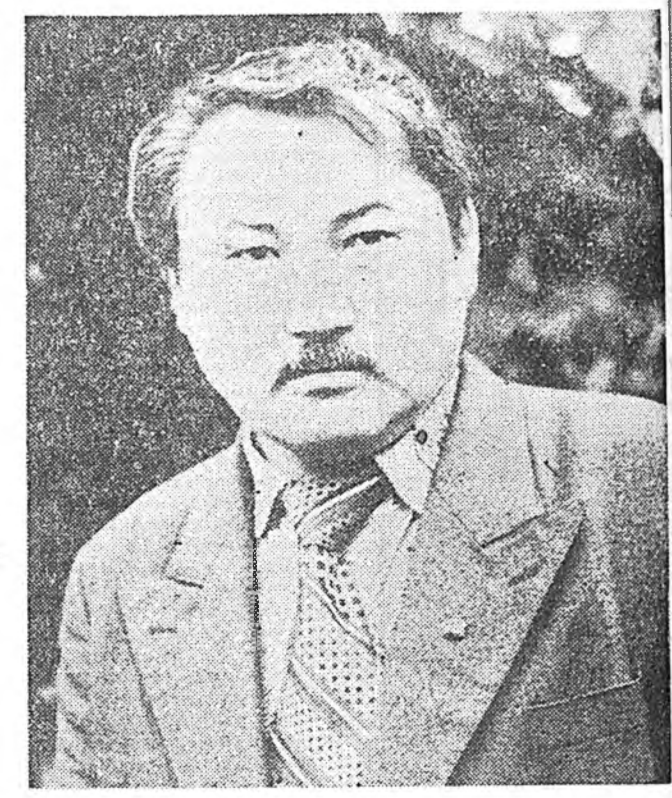
«Һүүлшын намналгаһаа» хойшо Буряад орон тухайгаа фильмнүүдые буулгаагүйб. Түрэл нютаг тухайгаа удхатай һайн фильм буулгаха хүсэлни ехэ һааб даа. Теэд өөрынгөө темые, геройнуудые лаблажа сохом олоогүйдөө, юрэл энэ-тэрэ юумые буулгаха дуран үгы байгаа. Зүгөөр хүн түрэлтэнэй ажабайдалда, түүхэдэ болоһон ямар нэгэн гайхамшагта хубилалтануудай үе сагые, хүнүүдэй оюун ухаанай хүгжэн болбосорһые зураглан, киногой онол аргануудаар харуулхада, һонин байдаг шуу. Тиимэһээл һанаандамни таарамаар сюжедүүдые, темэнүүдые бэдэрдэгби, мүн өөрөөшье сценаринуудые бэшэжэ туршагшаб.

— Ямар кинофильмүүдтэ сценаринуудые бэшээ һэмта!

— Буряад фильмүүдэйнгээ сценариие бэшэлсэжэ, энэ талаар бага зэргэ дуршэлтэй бологдоо һэн. Тиигээд лэ саашадаа сценаринуудые өөрөө бэшэхэ гэжэ оролдооб. Ойлгоно ха юмта, хожомынь фильмээ найруулан табиха хэрэгтэ иимэ шадабариин хэды хэрэгтэй байһые... А. Фадеевэй рассказуудай удхаар «Урасхал һүрин» гэһэн фильмын сценариие найруулаа һэм. «Гашуун энэ арса» гэһэн кино-туужашье бэшэгдэһэн байха. Үнгэрһэн жэлдэ бэшэһэн нэгэ сценариингаа түлөө бүхэсоюзна конкурсын хоёрдохи шанда хүртөө һэм. Одоол иимэ уцар болохо юм гэжэ зүүдэлээшьегүй ябаа һаабзаб. Үеынгөө хүнэй ажабайдалые зураглаха хүсэлдэ эзэлэгдээд, нилээд удаан энээн тушаа бодомжолооб. Дүнгынь гэхэдэ, үшөө нэгэ киносценари бэшэгдээ. Нэгэл хүниие дүрбэн хэмжээндэ гэхэ гү, али ондо ондоо 4 хаһа сагта харуулхые оролдооб. Харуулхадаа, дурадхагдаһан үе сагай оршониие, геройн сэдьхэлэй байдалые тодоор зураглахые эрмэлзээб.

— Һүүлшынгээ сценаринуудай нэгээр мүнөө фильм найруулхатнай бээз!

— Тиимэл зорилготойгоор нютаг руугаа ерээ гээшэ һэм. Хурамхаанай районоор мүнөө ябажа ерээб. Фильмээ буулгахаар газар нютагуудые хаража, геройнуудаа бэдэржэ тиишэ удаан айлшалааб. Дайнай һүүлээрхи жэлнүүд тухай, тэрэ үеын үхибүүд тухай шэнэ бүтээлнай домоглохо юм.

Эгээл тэрэ үе саг тушаа худалаар гү, али дүтэрхыгөөр хэлэжэ, хөөрэжэ огто болохогүй гэжэ һанагшаб. Тиимэһээл энэ фильмнай ёһотойл реалис түхэлэй бүтээл болохо зэргэтэй.

— Фильмнүүдые табихаһаа гадна, Та поэзеэр ехэтэ һонирходог, уран шүлэгүүдые бэшэдэг байнат. Шүлэгүүдэй хэдэн суглуулбаришье хэблүүлһэн байнат...

— Кинорежиссёр аад, шүлэгүүдые яахадаа бэшэнэ гээшэб гэжэ зарим хүнүүд гайхажашье магадгүй. Теэд сэдьхэлдээ хадагалжа ябаһан болнуудаа шүлэгөөр хэлэхэ хүсэлтэй байхадаа, яаха болонобиб?! Тиигээдшье энэмни саг зуурын һонирхол бэшэ юумэл... Бүри залуу ябахадаа, Буряадай номой хэблэлэр хоёр суглуулбарияа гаргуулаа гээшэ һэм. Хожомынь Москвагай «Современник» хэблэл нэгэ суглуулбарииемни гаргалаа һэн. Мүнөө Свердловскдо, ород хэлэн дээрэ үшөө нэгэ ном гарахаар хүлеэгдэжэ... Шүлэгүүдни олоншье бэшэ һэн гэлэй, теэд һанаһан, бодоһон, сэдьхэлыем тамалхы зүйлнүүд тухайгаа тэдээн соогоо хэлэхые оролдооб...

САР ШУЛУУН

Сэлеэнэй тээ саанахана
Сабшалан.
Сабшалан гараһан
харгын эхиндэ
Сайжа хэбтэнэ, абарга ехэ
Сар шулуун.
Саһа бороондо сохюулжа,
Сараа, һорьбо болошоһон
нюрга, гүзээтэй
Сар энэ шулуун
Яһала тэрэ
Ядаха саг соо,
дайн соогуур,
Хүн зоной аюул үйлые
Хаража үзөө даа...
Энэл шулуунай хажууда
Ээлжээ ээлжээгээр
Манай эгэшэ, эжынэр
МТС-һээ ерэхэ
Бэшэг зөөдэг хээтэйе
Манажа хүлеэдэг
байгаал даа...
Эльгэн мэтэ
Энэ шулуун
Хүнэй хэды зоболонгые,
Хүнэй хэды ядаралые,
Хүнэй хэды тодхорые
Хаража гараһан
байгааб даа...
Хэды олон эхэнэрэй
Хайрата эжэлээ гээбэ гэжэ
Хара саарһа абажархёод,
Хашхараан соогоо адхаһан
Гашуун нюдэнэй нулимсые
Шэнгээжэ абаһан байгааб
даа...
Тиигээл хадаа газаа досоо
Төөнэлэн, төөнэлэн
гашууршоо...
Тиигээл хадань
мүнөө болотор
Сэлеэнэй үнеэд
тэндэ ошожо,
Сайр ехэ тэрэ шулууе,
Сайр гашуун тэрэ шулууе
Сар-сархан долёодог...

* * *

Хүнэй түлөө ажаһууха гэжэ
Худал.
Хайрата аханарнай
Хорин хоёртойдоо
Харатан дайсанай
һомоһоо
Хапаг даа, унан унаа.
Хэнэйшье түлөө
Хэншье ажаһуунагүй...
Хайрата аханарай —
Мандаа мүнхэ дурасхаал,
Манай мүнхэ дурасхаал,
Манай мүнхэ һанаан...
Хэтэдээл бидэ
Аюулта дайнай
Хүбүүд гээшэбди.
Тинхэдээл
Хай даа,
наһанай оодохон
Хэмжээтэй гээшэ гүбди!!
Хүсэл һанааемнай
Хара дайн хайраа ха юм.
Холшор улаан зүрхыемнай
Хатуугаар дайраа ха юм...

Хүйтэн зайдан һалхинда
Харгын дунда
Хүйтэн халуунаар
ябаһанһаа
Оодохон наһатай бэшэбди
гэнэм!
Хахад манай наһан,
Хахад манай һанаан
Хара һомондо дайрагдаад,
Хяаран унаһан аханарайнгаа
Хуби заяантай хамта
Хара хүрьһэтэ газар доро
Харин орондо
Хэбтэнэ...

ДҮШЭ НАЙМАН ОН

Һананаб дүшэ наймадахи
Һара шэнги гэрэлтэй,
хүйтэн тэрэ жэлые...
Һалганан
Һуунабди парта партадаа
дандаал үлэнхэхэн
багашуул...
Һананаб дүшэ наймадахи
Һара шэнги гэрэлтэй
хунды тэрэ жэлые...
Аман соомнай
Арсажа ээдэһэн
шүлһэмнай гашуун...
Теэдшье үзэг таниха
болоһомнай
Юунһээшье үлүү бэлэй даа.

Томоотойхон лэ,
даганабди багшаяа
Юртэмсын юһэн
харгыгаар...
...Үдэр бүрил,
Үглөө бүрил
буурал һайхан эжымни,
Үбэртэм хэһэгхэн
хилээмэтэй
Үдэшэнэ
һургуулидам намайгаа...
Хонхын дуугархалаар лэ
Ханинартаа
Хубаахаш, — гэхэ юм
Өөроошье амсангүй
һарбайһыень
Мэдэдэг һэм, тэрээхэн
наһандаа.
Ганса минии
эжы бэшэ,
Бүгэдэл эжынэр
Үгэдэг һэн һүүлшынгээ
хэһэгые
Үлэнхэхэн мандаа.
Тэрэ үеһөө холо алхаһаар
би
зоной дундаб.
Теэдшье
Тэрэ жэлдэ өөрыгөө
тон элеэр
һананаб.
Үбэртөө мүнөө
хэһэгхэн хилээмэнэй
орондо,
Хэн нэгэндэ

Барас ХАЛЗАНОВ

Хэрэгтэй болоо һаань,
һарбайхаа
Зүрхээ абажа ябанаб...

ЛАБ МЭДЭХЭБ...

Хүн болоод мүнөө
Хүлөөроо газар
гэшхэжэ ябахадаа
Хэнэй хүсөөр
Хэнэй шадалаар
ябаһанаа лаб мэдэхэб
Эжы мэтэ
Эхэ Совет орондоо,
Эсэгэ мэтэ арад зондоо
Хүн наһандаа
Хүн сагтаа
Хэтэдээл уритэй үлэхэб.
Харата тэрэ дайн соогуур
Хүшэр тэрэ дайнай һүүлээр
Энэрхэг ганса эжыһээ
Мээмэй эрижэ
Эрхэшье, туматайшье,
хэдэршье
ябаһыем хэшээгээд
Эхэ Совет оромни,
Эсэгэ Совет засагни
Шараһан ганса
гальяан хилээмээр бэшэ
Шадалаараа
намайе тэжээгээ...

Федосия Ертогаевна Осодоева Улаан-Үдын «Мода» гэжэ ательедэ эсхэгшээр хүдэлжэ эхилһээр хорин долоон жэл болобо. Юһэн оёдолшодһоо бүридэһэн тэрэнэй хүтэлбэрилдэг бригада хотын ажалшадай захилаар гадар хубсаһа оёдог юм. «Ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгын РСФСР-эй отличник» гэһэн нэрэ зэргэтэй Ф. Е. Осодоева хүн зондо таатай зохид хубсаһа эсхэжэ байдагаараа хүндэтэй болонхой.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Ф. Е. Осодоева ажалдаа.

П. БУРМАКИНАЙ фото.

АНДРЕЙ МИРОНОВОЙ ШЭНЭ РОЛЬ

«Ленфильм» киностудида буулгагдаһан сатирическэ комедиин жанрай **«Блондинка за углом»** гэжэ фильм август һарын репертуар соо гол һуури эзэлхэ байха. Андрей Миронов Татьяна Догилева хоёр тэндэ гол геройнуудай рольнуудые гүйсэдхэнэ гэжэ гансата тэмдэглэе.

Комедидэ наадахадаа айхабтар абьяастай болоһон артист Андрей Миронов тухай тайлбари хэһэнэй үлүү хаш. Энэ дуратай актероо экранда һүүлэй үедэ үсөөн харадаг болоо һэмди. Нэгэ корреспондентдэ энээн тухай харюусахадаа, тэрэ ходол нэгэ янзын рольнуудта наадахань хашартай болошоо гэжэ хэлэһэн байдаг. Тиимэһээ Андрей Мироновые мүнөө шэнэ фильмдэ наадахыень харахадаа, тад ондоо өөрсэ геройтой уулзаха байһамнай элитэ болоно.

Харин тэрэнэй партнер Татьяна Догилевае бүхы харагшад һайн мэдэхэгүйшье байжа магад. Тиигэбэшье кинодо наададаг актернуудаар онсо һонирходог хүнүүд тэрэниие һанаандаа хадуужа үрдиһэн лэ байха. Энэ залуу актриса мүнөө олон фильмдэ зэргэ хабаадана. Һаяшаг экрануудта гараһан «Нежданно-негаданно» гэжэ лентээр тэрэ яһала мэдээжэ болонхой. Богонихоноор хэлэхэдэ, Татьяна Догилевагай ерээдүйнь һаруулхан байхаар хүлеэгдэнэ.

Фильмын гол геройнууд ажал хүдэлмэреэрээшье, абари зангаараашье тад ондоо хүнүүд. «Универсам» магазинай гастрономическа таһагай наймаалагша (Т. Догилева), нэгэ талаһаа, галактикын институдай хүдэлмэрилэгшэ Николай Гаврилович Порываев (А. Миронов), нүгөө талаһаа, хоёрые зэргэсүүлээд үзыт даа, ямар байлтай гэжэ һананат.

Хоёр тад ондоо юумэн бэе бэедээ таталдадаг ёһо байдаг. Тэдэнэй дундахи харилсаан, һэмээхэн мүндэлһэн дуран—бүгэдэ һонирхолтойшье, энеэдэ зугаатайшье байха даа.

Тэдэнһээ гадна Марк Прудкин, Евгения Ханаева, Елена Соловей, Павел Кадочников болон бусад актернууд фильмдэ хабаадана.

«Песочные часы» гэжэ картинын гол геройнууд —Николай Панишин Степан Гребенцов хоёр үни удаан уулзаагүй байһан аад, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үедэ нүхэсэжэ ябаһан, гурбадахи нүхэрөө алдаһан газартаа уулзашаха юм. Энэл городто Гребенцов хорин жэлэй саада тээ инаг дурантаяа уулзаһан байгаа. Тиихэдэ тэрэ 17-той ябаа.

Дайнай үедэ сэхээр һандарһан Кавказай нэгэ курортно городто мүнөө амгалан байдал урданайхидаал адляар үргэлжэлэнхэй. Дурлаһан хүбүүнэйнгээ зэмээр ганса эхын гашуун байдал бэе дээрээ мэдэрһэн нэгэ эхэнэр эндэ ажаһууна. Тэрэ хүбүүгээ гансаараа хүмүүжүүлээ, хүн болгоо. Харин эсэгэнь, Степан Гребенцов, томо хүтэлбэрилэгшэ болонхой. Дутынгоо хүнүүд тухай харюусалгатайгаа тэрэ мэдэрнэ. Надидаа—залуугайнгаа инаг дуранда, хүбүүндээ бусалтай гү гэһэн бодолшье сэдьхэлдэнь түрэнэ. Теэд бусажа шадаха гү? Надя тэрэниие хүлисэхэ гү?.. Эдэ асуудалнуудаар һонирхобол, дурсагдаһан фильмые харана бэзэт.

Энэмнай олондо мэдээжэ кинооператор Сергей Вронскийн режиссерско түрүүшын хүдэлмэри. Тэрэнэй буулгаһан «Братья Карамазовы», «Укрощение огня», «Табор уходит в небо», «Афоня», «Осенний марафон» болон бусад фильмүүд ехэ магтаалтай байһан гээшэ.

Надя сэдьхэлээрээ ехэ һайхан, инаг дурандаа үнэн сэхэ эхэнэр. Фильм бүхы дээрээ һаруул, уянгата бодол түрүүлэнги. Дайшалхы нүхэсэлэй бата бэхиие, эдир залуудаа мүндэлһэн инаг дуранай хэтын хэтэдэ мартагдашагүйе фильм магтан дуулана.

Дайнай темэдэ үнэн сэхэ режиссер Аркадий Сиренко **«Дважды рожденный»** гэжэ шэнэ хүдэлмэреэ дурадхаба. Хоёрдохёо түрэһэн хүн гэжэ ямар хүнэй хэлэгдэдэгые бултадаа тухайлнабди. Залуухан армеец Андрей Булыгинай тиигэжэ зобонхаар, гансата үхэһэниинь дээрэ шэнги байһан юм. Шархатаһан солдадуудые фронтһоо абаашажа ябаһан пароходто дайсанай хэдэн самолет добтолжо, алуулхань алуулжа, амиды гарсалдаһаниинь үһанда шэнгэбэ. Андрей үһан амитай байһандаа гэхэ гү мүльһэндэ шагтагалдаба. Теэд тэрэниие дээрэһээнь обсорожорхиһон дайсан амар заяа үзүүлэнгүй, үхэһэн амиды хоёрой хоорондо болгоод, бэеэ һамааруулжа наадажа эхилээ һэн...

«Молодая гвардия» журналда хэблэгдэһэн Евгений Федоровскийн очеркын үндэһөөр тус фильмын сценари бэшэгдэһэн түүхэтэй.

Залуу актер Вячеслав Баранов Андрей Булыгинай образые үнэншэмэ зүбөөр гаргажа шадаа. Энэ рольһоо гадна тэрэ «Кузнечик», «Карнавал», «Приказано: перейти границу», «Шел четвертый год войны» гэһэн фильмүүдтэ удаан хадуугдама рольнуудые наадаһан байна.

«Таджикфильм» студи энэ һарада **«Заложник»** гэжэ шэнэ картина дурадхаба. Дунда Азида хорёод онуудта эхилһэн басмачуудтай тэмсэлэй нэгэ баатаршалгата хуудаһан картина дотор һэргээгдэбэ. Милиционернүүдэй отрядай харууһан доро бишыхан караван Таджикистанай урда зүг баринхай ябаба. Хара тахал маляри үбшэн хоёрһоо хэдэн мянгаадаараа үхэжэ байһан хүн зониие абарха ёһотой вакцина тэндэнь байһан байгаа. Басмачуудай бандануудай галзууршоод байһан районуудаар караван гаргагдаха байгаа бшуу. Зүгөөр бандидуудай караванда добтолоогүйнь гайхалтай һэн. Юундэб гэхэдэ, тэдэнэй бодомжоор, баригдаад байһан толгойлогшо Бек гэдэгынь караван дотор зорюута нюугдаатай байжа болоо...

Үнэн дээрээ тэндэнь Бек бэшэ, харин тэрээнтэй үһанай хоёр дуһал шэнги аб адли шарайтай Гадо гэжэ ангуушан ябалсаһан байгаа юм.

Ригын кинематографистнууд үни холын крепостной үеын үйлэ хэрэгүүдтэ хандажа, **«Оборотень Том»** гэжэ картина буулгаа. Том, Микелис, Андрс гэжэ гурбан аха дүүнэр ямар нэгэн шалтагаан олоод лэ, айхабтар шангаар зоноо хэһээдэг помещигэй мэдэлдэ байгаа һэн ха. Хатуу харьяд эзэнэйнгээ абари занда тэсэхэеэ болиһон аха дүүнэр ойдо тэрьедэн гаража, шоныхубүүдые гарай болгон һургаад, барсуудай урдаһаа тухирха гэжэ шиидэбэ.

Хүн гээшэ ан арьяатанай түхэл шарайтай болоод, үһөөгөө нэхэжэ болохо юм гэһэн латын арадай үгэ хуур байдаг юм. Хэрбээ шоно нохойн түхэлтэй болоод, бусаар баяшуулые айлгажа жаргадаг һаа һонин бэлэй гэжэ хүбүүдэй сэдьхэһэн хүсэл инимэрхүүгээр кинодо харуулагдаа бшуу.

СССР-эй арадай артист, режиссер Гунар Цилинский Томой ролиие гүйсэдхэнэ. Актер-режиссёрой наадаһаншье, найруулан табиһаншье фильмүүд олон ааб даа.

Август һарада табигдаха харинн оронуудай бусад фильмүүдэй дундаһаа **«Прерия»** (Румыни — Франци). **«Без злого умысла»** (США) гэжэ фильмүүдые олоной анхаралда дурадханабди.

В. ПАВЛОВА,
кинофикациин талаар Буряадай АССР-эй гүрэнэй комитедэй ахамад редактор.

НЮТАГ НЮТАГАЙ ҺОНИН

ДУУНУУДЫЕ БЭЛЭГЛЭНЭ

Районой түб һууринай соёлой байшанда байгуулагдаһан агитбригада үбһэ хуряагшадые соёлой талаар хангаха тусхай график—түсэбэй ёһоор колхоз, совхозуудаар ябажа эхилбэ. Тиин туршалга-үйлэдбэриин «Байкальское» ажахы һаяхан ошожо, үбһэ хуряагшадай хоёр звенодо, витаминтай ногооной гурил бэлэдхэдэг АВМ-эй коллективтэ концерт наадаяа харуулба.

Агитбригадын гэшүүд Валерий Малыгин, Олег Сокольников, Галина Соболева, Людмила Зотова, Галина Пархоменко болон бусадай хангюурдаһан ород арадай, совет композиторнуудай дуунууд тэжээл бэлэдхэгшэдэй һайшаалда хүртөө. Энэ дууша коллективэй амжалтада тэрэнэй хүтэлбэрилэгшэ Людмила Вердитскаягай габьяа бага бэшэ гэжэ тэмдэглэлтэй.

Т. ТРЕТЬЯКОВА.

Кабанскын район.

БАЙГАЛАЙ ЭРЬЕДЭ

Соёлой хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай райкомой путёвконуудаар Петролавловка тосхоной соёлой эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэдэй хүүгэд Байгал далайн эрьедэ оршодог «Максимиха» гэжэ пионерскэ лагерьта амардаг юм. Тиигэжэ соёлой хүдэлмэрилэгшэдэй хүүгэдтэ анхарал жэл бүри һайжаржа байна.

Районой типографиин, газетын редакциин, соёлой эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэдэй хүүгэд Байгалай эрье амархаяа ошобод.

М. ГАЛСАНОВ.

Зэдын район.

УРИДШАЛАН ДҮҮРГЭБЭ

Хэлсээгээр баталагдаһан ажалаа саг болзорһоонь уридшалан дүүргэбэбди гэжэ Улаан-Үдын лесотехникумэй студентнэрэй барилгын «Монолит» отрядай гэшүүд Кабанскын районой «Большереченский» совхозой хүтэлбэрилэгшэдтэ мэдүүлбэ. Тэдэнэр тус бүридөө хоёр квартиратай байрын хоёр гэр барижа, капитальна һомололгын 20 мянган түхэриг ашаглаһан байна.

Үшөө ажалай семестрэй эхилхэһээ холо урид студентнэр габшагай ажалай гурбан үдэр үнгэргэжэ, тэндэ олоһон 500 түхэриг мүнгэеэ Москвада үнгэргэгдэхэ залуушуулай болон студентнэрэй Бүхэдэлхэйн XII фестивалиин, Гагарин хотын барилгын, хүгжэжэ байһан оронуудай жасануудта дамжуулаа һэн.

Н. ДАШИЕВ.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда: «Сэбэрлэлгын түхеэрэлгэнүүдые түрэн ашаглаха»— түрүү бэшэг. «Фермэ бүхэндэ — элбэг тэжээл»—материалнуудай суглуулбари. «1985 оной тоосоогоор — Г. Шелкуновагай корреспонденци. «Звездныйдо болоһон һайндэр» —ТАСС-ай мэдээсэл. Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указууд.

Хоёрдохи хуудаһанда: Партиина ажабайдал. «Коммунистнууд жэшээ харуулна». —В. Банковай статья. Табан жэлэй түрүүшүүд: «Ондоо хүбн заяан хэрэгүй»—Л. Мельниковагай статья. Транспорт ба тэрэнэй шиидхэгдээгүй асуудалнууд.

Гурбадахи хуудаһанда: «Замбуулин арюун тунгалаг байха ёһотой» —эксперт Д. Леонидовай һанамжа. Түби дэлхэй манай нютагайхидай нюдөөр. «Холын газарта болоһон уулзалганууд»—Д. Дагбаевай статья.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: «Шэнэ һонинууд»— мэдээсэлнүүдэй суглуулбари. Спортын шэнэ һонинууд.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00 — «Время». 9,40 — Үглөөнэй гимнастика. 9.55 — «Аяншалагшадай клуб». 10.55 — Н. Паганиниин концерт. 11.15 — «ТАСС уполномочен заявить...» (8-дахи сери). 12.25 — СССР-эй арадай артистка Т. Синявскаягай концерт. 12.55 — һүүлэй һонин. (13.00 хүрэтэр). 15.15 — һүүлэй һонин. 15.35 — «Үглөөдэр тухай бодомжолон» — баримтата телефильм. 15.45 — «...16-тай, тэрээнһээшье аха». 16.25—«Шатарай һургуули». 17.00 — Үхибүүдтэ — фильм. «Черная гора».

Улаан-Үдэ. 18.25 — «Байгал — 18.35 — Уласхоорондын шэнжэлэл (буряадаар). 18.50 — «Хүнгэлэлтэтэй гансахан анги». 19.30 — «Байгал».

Москва. 19.45 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэйдэ». 20.00 — «Эрдэм наука ба ажабайдал». 20.30 — Гэр бүлын «Чиковани» ансамбль дуулана. 20.50— «ТАСС уполномочен заявить...» (9-дэхи сери). 22.00 — «Время». 22.35 — Джаз хүгжэм. 4-дэхи дамжуулга. 23.35 — «У нас такие девушки» — баримтата фильм. 23.45 — «Мүнөөдэр—түби дэлхэйдэ». (24.00 хүрэтэр).

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00 — Үглөөнэй гимнастика. 9.15 — «Сумбэрын аялганууд». 9.40 — «Вратарь»—уран һайханай фильм. 10.55 — Э. Багрицкиин поэзи. 11.35 — «Үхибүүдтэ ангуули тухай». 12.05 — «Хайшан гэжэ юундэ ПТУ-да һурганаб?» — залуу слесарь-инструментальщигуудай бүхэсоюзна конкурс. 12.35 — «Полкын хүбүүн» — үхибүүдтэ зорюулагдаһан уран һайханай телефильм. 13.45 — Испан хэлэн. 14.15 — «Манай саад». 14.45— «Табан үдэшэ» — уран һайханай фильм. 16.25 — һүүлэй һонин. 16.30 — 18.25 — Завһарлалга.

Москва. 18.25 — «О, Мария...» фильм-концертдэ СССР-эй арадай артистка М. Биешу хабаадана. 19.30 — «Сасуутан»—киножурнал.

Улаан-Үдэ. 19.45 — Сонин холнууд. 19.55 — «Танай һонирходог юумэн». Һайн дурайнай уран зурааца тухай. 20.35 — «Кинорежиссер Юрий Райман» — киноочерк.

Москва. 21.00 — «Амгалан нойрсогты, багашуул!» Багша абгай хөөрэнэ. 21.15 — «Танай энээниие шадахат». 22.00 — «Время». 22,35 — «Игра» — уран һайханай телефильм (Польшо). (23.35 хүрэтэр).

(Газетымнай удаадахи номер августын 11-дэ гараха).

Редакторай орлогшо
И. Р-Д. ОЧИРОВ.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь—2-50-52, секретариат—2-66-76, отделы: партийной жизни—2-34-05, пропаганды—2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства—2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ—2-60-21, 2-57-63, информации—2-60-91, переводов—2-54-93, писем и селькоров—2-67-81, корректорская—2-33-61, выпускающие—2-35-95, отдел объявлений—2-65-54.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 35. Н-0521. Заказ № 183. Индекс 04649.